บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกวิจัยการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ
2. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา
3. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
4. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
5. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอน
6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
7. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน
8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ

1.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้นและเป็นที่ยอมรับ เช่น ข้อความ จำนวน แผนภูมิและภาพ เป็นต้น (Willer, 1986; Stoner & Wankel, 1986; ปรีชา สามัคคี, 2552; ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล, 2552; มาลี สืบกระแส, 2552; ทิศนา แขมมณี, 2555; คัมภีร์ สุดแท้, 2553; Cummings and Worley, 2013) ลักษณะที่สองการจำลองของสิ่งที่เป็นแนวคิดของโปรแกรมที่กำหนดโดยเฉพาะ เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550; มาลี สืบกระแส, 2552) เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางสังคม (Webster International Dictionary, 1993)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายของรูปแบบ (Model) ได้ว่า เป็นแบบจำลององค์ประกอบที่สำคัญของความคิดรวบยอดเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม เป็นแนวคิด หลักการที่แสดงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ได้จัดแบ่งประเภทจะมีลักษณะที่คล้ายและแตกต่างกัน ดังนี้

1. รูปแบบเชิงภาษา (Kaplan, 1964; Keeves, 1988; ธร สุนทรายุทธ, 2551; ทิศนา แขมมณี, 2555; นพวรรณ ศรีเกตุ, 2557) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ ผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน)

2. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Kaplan, 1964; Keeve, 1988; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550; ธร สุนทรายุทธ, 2551; ทิศนา แขมมณี, 2555; นพวรรณ ศรีเกตุ, 2557) เป็นการนำเสนอโดยใช้สัญลักษณ์แทนแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร และใช้ฟังก์ชันคณิตศาสตร์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร

3. รูปแบบเชิงอุปมาอุปมัย (Kaplan, 1964; Keeves, 1988; ธร สุนทรายุทธม 2551; ทิศนา แขมมณี, 2555; นพวรรณ ศรีเกตุ, 2557) เป็นรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Kaplan, 1964; Keeves, 1988; ธร สุนทรายุทธ, 2551; ทิศนา แขมมณี, 2555; นพวรรณ ศรีเกตุ, 2557) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และหลักการสร้าง Semantic Model ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสถานการณ์/ปัญหาใด ๆ รูปแบบด้านศึกษาศาสตร์มักจะเป็นแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

กล่าวโดยสรุป ประเภทของรูปแบบ แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ รูปแบบเชิงอุปมาอุปมัย และรูปแบบเชิงสาเหตุ

1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

นักการศึกษาได้แจกแจงองค์ประกอบของรูปแบบไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ พบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. กระบวนการจัดการของรูปแบบ (Brown and Moberg, 1980; ทิศนา แขมมณี, 2556; อรุณศรี เงินเสือ, 2559)

2. การวัดและประเมินผลของรูปแบบ (อัมพร พงษ์กังสนานันท์, 2550; ทิศนา แขมมณี, 2556; อรุณศรี เงินเสือ, 2559)

3. โครงสร้าง (Brown and Moberg, 1980; Keeves, 1997)

4. เงื่อนไข (Keeves, 1997; ทิศนา แขมมณี. 2556; อรุณศรี เงินเสือ, 2559)

5. จุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (Keeves, 1997; ทิศนา แขมมณี, 2556; อรุณศรี เงินเสือ, 2559)

6. ระบบ กลไกและการบริหารของรูปแบบ (อัมพร พงษ์กังสนานันท์, 2550; อรุณศรี เงินเสือ, 2559)

7. ความรู้ (Keeves, 1997; พิณสุดา สิริธรังศรี, 2550)

8. ปรัชญาและหลักการศึกษา (Keeves, 1997; อัมพร พงษ์กังสนานันท์, 2550)

9. สภาพแวดล้อม (Brown and Moberg, 1980; Keeves, 1997)

10. เทคโนโลยี (Brown and Moberg, 1980)

11. ทักษะ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2550)

12. วิธีการดำเนินการของรูปแบบ (Keeves, 1997)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ตามแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ ว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าไหร่ มีโครงสร้างหรือความสัมพันธ์กันอย่างไร

1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบที่ดี จะทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องที่ต้องการจะศึกษา ได้มีความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะศึกษาในแนวลึกต่อไป ทั้งนี้มีนักวิชาการได้นำเสนอการสร้างรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม ๆ (Keeves, 1988; เบญจพร แก้วมีศรี, 2545; สอาดลักษม์ จงคล้ายกลาง, 2556)

2. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ (Keeves, 1988; เบญจพร แก้วมีศรี, 2545; สอาดลักษม์ จงคล้ายกลาง, 2556)

3. รูปแบบควรอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน แล้วยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย (Keeves, 1988; เบญจพร แก้วมีศรี, 2545; สอาดลักษม์ จงคล้ายกลาง, 2556)

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอดใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรลักษณะใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย (Keeves, 1988; เบญจพร แก้วมีศรี, 2545; สอาดลักษม์ จงคล้ายกลาง, 2556)

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ที่ทำการศึกษา (เบญจพร แก้วมีศรี, 2545; สอาดลักษม์ จงคล้ายกลาง, 2556)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะของรูปแบบที่ดีนั้น ต้องได้มาจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ มีกระบวนการในการสร้างที่จะนำไปสู่การพยากรณ์ที่ตามมา และอธิบายปรากฏการณ์หรือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเชิงเหตุผลได้

1.5 การตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบคือการทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นมาว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมและสอดคล้องกับการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ต่อไป หรือไม่ ซึ่งในการตรวจสอบรูปแบบนั้นมีหลายวิธี โดยมีนักวิชาการได้นำเสนอการตรวจสอบรูปแบบ ดังนี้ การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพ และความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน (Eisner, 1976; สมาน อัศวภูมิ, 2550; อรุณศรี เงินเสือ, 2559) ตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป (สมาน อัศวภูมิ, 2550; อรุณศรี เงินเสือ, 2559) ตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไป (สมาน อัศวภูมิ, 2550) ซึ่ง Madaus, Scriven and Stufflebeam (1983) ได้เสนอการนำเสนอมาตรฐานการตรวจสอบรูปแบบด้วยการประเมิน เอาไว้ดังต่อไปนี้ 1) มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย และศีลธรรมจรรยา 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามกรอบต้องการแท้จริง ส่วน (Keeves, 1998) ได้กล่าวถึง การตรวจสอบรูปแบบ หรือการทดสอบรูปแบบที่สังเคราะห์ได้นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบในการปฏิบัติจริง หรือข้อมูลเชิงประจักษ์การตรวจสอบ มีหลายวิธี เช่น วิธีตรวจสอบเชิงปริมาณ เชิงคุณลักษณะ ผลของการตรวจสอบนำไปสู่การปฏิเสธ หรือยอมรับรูปแบบรวมไปถึงการนำไปสู่ การสร้างรูปแบบใหม่หรือการปรับปรุง หรือการพัฒนารูปแบบเดิม และสร้างเป็นทฤษฎีใหม่ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมานั้น ก่อนที่จะนำไปใช้จริง ควรได้รับการประเมิน หรือทดสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับการนำรูปแบบไปใช้ประโยชน์ต่อไปหรือไม่ โดยการใช้การประเมินในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการทดสอบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินเพื่อเป็นการรับรองคุณภาพของรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง

1.6 การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบมีนักการศึกษาได้กำหนดไว้หลายลักษณะ (วณิชชา ภัทรประสิทธิ์, 2552) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) ศึกษาสภาพและปัญหาของการสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองสถานศึกษาเอกชน 3) ร่างรูปแบบ 4) ตรวจสอบและประเมินรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5) ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ

วิภาดา ศรีจอมขวัญ (2554) กล่าวว่า รูปแบบที่ได้รับการพัฒนาจะมีอยู่ในลักษณะ ดังนี้ 1) รูปแบบการพัฒนาที่เป็นแบบจำลอง (Model) หมายถึง องค์ประกอบทั้งปวงมีความสัมพันธ์กัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กรประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการดำเนินการ ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอก และยุทธวิธีของแต่ละองค์ประกอบ 2) รูปแบบการพัฒนาที่เป็นระบบ หมายถึง โครงการกิจกรรม หรือการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และความสามารถ ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบปัจจัยนำเข้า ระบบย่อยหรือกระบวนการผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ 3) รูปแบบการพัฒนาโดยกำหนดเป็นโปรแกรมการพัฒนา หมายถึง แผนงานที่ต้องการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญ แนวคิด และหลักการ วัตถุประสงค์ แนวทางในการพัฒนา และกลไกในการดำเนินการ และ 4) รูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ให้เป็นแผนภูมิเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการวิจัยกับการพัฒนา

รัตนะ บัวสนธ์ (2556) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนานวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) โดยใช้กระบวนการวิจัย มีขั้นตอน 5 ขั้น คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ อาจต้องใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วก็จะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ต่อไป ขั้นตอนที่ 3 การนำ

นวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) ไปทดลองใช้ การทดสอบใช้ผลิตภัณฑ์ เป็นการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับเป้าหมายการดำเนินงานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการออกแบบแผนการทดลอง (Experimental Design) ว่าจะใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสมควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้ดีและทำให้การวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal validity) ได้มากที่สุด ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมดซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้จากการใช้ผลิตภัณฑ์ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่นวัตกรรม (ผลิตภัณฑ์) เป็นการเผยแพร่นวัตกรรมที่ได้ผ่านการทดลองใช้ ประเมินผลในภาพรวมและปรับปรุงขั้นสุดท้ายแล้ว ออกสู่กลุ่มผู้ใช้อาจนำไปใช้ทางสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการให้บริการต่าง ๆ

คีฟ (Keeves, 1988) กล่าวถึงหลักกว้าง ๆ ในการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปร มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย 4) นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ด้วย

จากข้อมูลข้างต้น การพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ศึกษาสภาพและปัญหา สร้างรูปแบบโดยได้รับการตรวจสอบและประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทดลองใช้กับเป้าหมาย ประเมินและปรับปรุงนวัตกรรมซึ่งผลที่ได้จากการใช้นวัตกรรม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาก่อนที่จะทำการเผยแพร่ต่อไป

2. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

2.1 ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ผู้บริหารการศึกษาต้องการพัฒนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนเองกับคนอื่นในสังคมที่ตนอยู่ ทักษะเหล่านี้ผสมผสานอยู่ในพฤติกรรมผู้บริหาร ซึ่งอาจพัฒนา และปรับปรุงได้โดยการทำความเข้าใจเนื้อหาวิชามนุษยสัมพันธ์ และเขามีความเชื่อว่าขวัญ และกำลังใจของบุคลากร

ในโรงเรียน เป็นผลสืบเนื่องมาจากรูปแบบของผู้บริหารโรงเรียน และบทบาทของผู้บริหาร คือ การช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยเป็นผู้ริเริ่ม ผู้สนับสนุน ผู้ประสาน ผู้ให้คำแนะนำ การกระทำของคนอื่น รวมทั้งการยอมรับสติปัญญาของกลุ่ม (Griffiths, D.E., 1956 อ้างถึงใน ประยงค์ เนาวบุตร, 2564)

2.2 ความหมายการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีหลักการ กระบวนการ แบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ มาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบ ในสถานศึกษา โดยมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย กลยุทธ์ และกฎของโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ ในการพัฒนางานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรของสถานศึกษาตามสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสม โดยพัฒนาผู้เรียนด้วยเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่กันไป อีกทั้งมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ค้นหาความสามารถของตนเอง ตามความถนัด และความสนใจในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีทักษะมีคุณธรรม และนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ส่งผลทำให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคม และมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ (คาวี เจริญจิตต์, 2557; เพ็ญพิศ ผาพองยุน, 2560; มูนา จารง, 2560; สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561) การบริหารสถานศึกษามีการดำเนินงาน 4 ฝ่าย คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ สถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายที่องค์การได้กำหนดไว้ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2555; มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561) การบริหารการศึกษาจะดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและขอบข่ายภารกิจการบริหารการศึกษา ที่จะต้อง ดำเนินงาน (ภัทรธิดา เดโชเม็ง, 2560)

กล่าวโดยสรุป การบริหารสถานศึกษา คือ กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม ภายในสถานศึกษา ซึ่งมีแบบแผน ขั้นตอน วิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพ และได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งผล ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคมและมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยผู้บริหาร ครู และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันและอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดนำมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ ต่อการจัดการศึกษาให้ได้มากที่สุด

2.3 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

อรุณี ทองนพคุณ (2558) กล่าวว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และดำเนินการต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบขั้นตอน กติกา และวิธีดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การบริหารการศึกษามีความจำเป็นเพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ

สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) กล่าวว่า ภาระหน้าที่ของสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารจัดการการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนทั้งของรัฐและเอกชนอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยรับผิดชอบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในการมุ่นเน้นให้เยาวชนเป็นคนดี คนเก่งและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดการที่มีระบบ ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน มีกระบวนการประเมินผลการศึกษาเที่ยงตรงเชื่อถือได้ และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ

2.4 ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2555) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 งาน ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ นับว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้านเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล และการประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงบประมาณ มุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความโปร่งใส คล่องตัว ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหาร มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการบริหารงบประมาณแบบเน้นผลงาน โดยมีการระดมทรัพยากร และจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา

3. การบริหารงานบุคคล ถือได้ว่าเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคล

ให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนามีความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. การบริหารทั่วไป ถือได้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยการ ความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคลชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ดังนั้น ในการบริหารงานในสถานศึกษาทั้งหมด 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เป็นกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนให้บรรลุมาตรฐานตามหลักสูตร โดยบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการจัดการศึกษา การจัดสรรงบประมาณให้มีความเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุด การประสานชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3.1 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหารและนักการศึกษา ที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมายและภารกิจร่วมกัน (Cibulka & Nakayama, 2000; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยทำงานร่วมกันแบบทีมเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารดูแลสนับสนุนสู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน (DuFour, 2010; วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ ชูสังข์ทอง, 2557; วิทูล ทาชา, 2559) และตรวจสอบสะท้อนผลการปฏิบัติทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวม ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, (2558) จนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโรงเรียน (school culture) (DuFour, 2010; ณัฐิกา นครสูงเนิน, 2556)

กล่าวโดยสรุป ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การรวมตัวกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อหาแนวทาง และดำเนินกิจกรรมโดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียนจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโรงเรียน

3.2 ความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ศักดา มัชปาโต (2550) ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ สามารถศึกษาได้จากผลงานการเขียนร่วมกันระหว่างของ Argyris ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาที่สอนด้านการศึกษา และพฤติกรรมองค์การของมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด และ Schon เป็นศาสตราจารย์ด้านปรัชญาแห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งรัฐแมนซาจูเซท (Massachusetts Institute of Technology: MIT) ใน ค.ศ. 1978ในหนังสือชื่อ Organization learning : A theory of action perspectives) ซึ่งถือว่าเป็นตำราเล่มแรกขององค์การแห่งการเรียนรู้ โดยในระยะเริ่มแรกหนังสือนี้ได้ใช้คำว่า การเรียนรู้องค์การ (Organization Learning : OL) ต่อมา Senge ผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้องค์การ (Center for organizational learning) ในสถาบันเทคโนโลยีแห่งรัฐแมสซาจูเซท ในปี ค.ศ. 1990 ได้มีบทบาทอย่างสูงในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ชัดเจนขึ้น มีผลงานเป็นที่ยอมรับได้ใช้คำว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning organizational) แทนคำว่า การเรียนรู้องค์การ (Organization learning) ที่มีใช้อยู่เดิมและกลายเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันเพื่อเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดสู่การปฏิบัติ (Senge, 1994) ได้เขียนหนังสือขึ้นอีกเล่มหนึ่งชื่อ The fifth discipline field book: strategies and tools for building a learning organization เพื่อให้ข้อเสนอแนะ สนับสนุนแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในองค์การในรูปแบบต่าง ๆ Senge. (1994) ตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงให้การดำเนินงานภายในองค์การของบริษัทเหล่านั้นประสบความสำเร็จได้ ก็คือการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่ององค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) ซึ่งต่อมานักการศึกษานำมาประยุกต์แนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านการทำงานทางการศึกษาของครูและผู้บริหารโรงเรียน (Thompson, Gregg & Niska, 2004; อมรา จำรูญศิริ, 2554) มีการเปรียบเทียบให้โรงเรียนเป็น “องค์กร” นั้น น่าจะไม่เหมาะสมและถูกต้อง แท้จริงแล้วโรงเรียน มีความเป็น “ชุมชน” มากกว่าความเป็นองค์กร ซึ่งความเป็น“องค์กร”กับ“ชุมชน” มีความแตกต่างกัน“ความเป็นองค์กร” มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในลักษณะที่ยึดตามระดับลดหลั่นกันลงมา มีกลไกการควบคุมและมีโครงสร้างแบบตึงตัวที่เต็มไปด้วยกฎระเบียบและวัฒนธรรมของการใช้อำนาจเป็นหลัก ในขณะที่ “ชุมชน” ให้ความสำคัญมากกว่าในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเชิงวิชาชีพมีความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการ และยึดหลักต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน มีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ และเป็นวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเน้นการปฏิบัติงานที่มุ่งสู่พัฒนาการ การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

โฮร์ด (Hord, 1997) ที่ยืนยันว่าการดำเนินการในรูปแบบ PLC นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจากการสังเคราะห์รายงานการวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่มีการจัดตั้ง PLC โดยใช้คำถามว่า โรงเรียนดังกล่าวมีผลลัพธ์อะไรบ้างที่แตกต่างไปจากโรงเรียนทั่วไปที่ไม่มีชุมชนแห่งวิชาชีพ และถ้าแตกต่างแล้วจะมีผลดีต่อครูผู้สอนและต่อนักเรียนอย่างไรบ้าง ซึ่งมีผลสรุป 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 2 ผลดีต่อผู้เรียน พบว่า PLC ส่งผลต่อผู้เรียน กล่าวคือ สามารถลดอัตราการตกซ้ำชั้น และจำนวนชั้นเรียนที่ต้องเลื่อนหรือชะลอการจัดการเรียนรู้ให้น้อยลง อัตราการขาดเรียนลดลง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิชาการอ่านที่สูงขึ้นอย่างเด่นชัด เมื่อเทียบกับโรงเรียนแบบเก่า สุดท้าย คือ มีความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีภูมิหลังไม่เหมือนกันและลดลงชัดเจน

สรุปได้ว่า การดำเนินการตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีความสำคัญต่อนักเรียนในด้านของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ทำให้ลดการขาดเรียนลง และมีความสำคัญต่อครูผู้สอน ทำให้ครูไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการสอน เพิ่มความรู้สึกผูกพันต่อพันธะกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมากขึ้นโดยเพิ่มความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติให้บรรลุพันธะกิจอย่างแข็งขันจนเกิดความรู้สึกว่าต้องการร่วมกันเรียนรู้และรับผิดชอบต่อพัฒนาการโดยรวมของนักเรียนถือเป็น “พลังการเรียนรู้” ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติ การสอนในชั้นเรียนให้มีผลดียิ่งขึ้น

3.3 หลักการสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

หลักการสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การกำหนดค่านิยม อุดมการณ์ วิสัยทัศน์และการปฏิบัติที่ดีร่วมกันของบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียน (Stoll & Thomas, 2006; Hord, 2010; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

2. การร่วมมือรวมพลังมุ่งสู่การเรียนรู้มุ่งสู่การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นหลัก (DuFour, 2004; Hord, 2010; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

3. การทำงานแบบร่วมมือรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ (DuFour, 2004; Stoll & Thomas, 2006; Hord, 2010; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

4. การสร้างปัจจัยเงื่อนไขที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (DuFour, 2004; Stoll & Thomas, 2006; Hord, 2010)

5. การนิเทศและการการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ (DuFour, 2004; Hord, 2010)

6. การสร้างความมั่นใจว่านักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จริง (DuFour, 2004)

7. การร่วมกันปฏิบัติงานส่วนบุคคล (Hord, 2010)

8. การเรียนรู้ของครูและชุมชนที่ต้องเปิดรับคำแนะนำ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น เป็นการทำงานร่วมกันแบบทีม เรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จ หรือประสิทธิภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ โดยการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมายเดียวกันบนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร

3.4 ระดับของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถแบ่งตามระดับสถานศึกษา แบ่งตามระดับเครือข่าย แบ่งตามความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1994) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถแบ่งระดับได้ 3 ระดับ คือ ระดับสถานศึกษา ระดับเครือข่าย และระดับชาติ โดยแต่ละลักษณะจะแบ่งตามระดับของความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพย่อย ดังนี้

1. ระดับสถานศึกษา (School Level) คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ขับเคลื่อนในบริบทสถานศึกษาหรือโรงเรียนสามารถแบ่งได้ 3 ระดับย่อย คือ

1.1 ระดับนักเรียน (Student Level) ซึ่งนักเรียนจะได้รับการส่งเสริม และร่วมมือให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นจากครูและเพื่อนนักเรียนอื่นให้ทำกิจกรรมเพื่อแสวงหาคำตอบที่สมเหตุสมผลสำหรับตน นักเรียนจะได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญ คือทักษะการเรียนรู้

1.2 ระดับผู้ประกอบวิชาชีพ (Professional Level) ได้แก่ ครูผู้สอน และผู้บริหารของโรงเรียน โดยใช้ฐานของชุมชนแห่งวิชาชีพเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของชุมชน จึงเรียกว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติ และกระบวนการบริหารจัดการต่าง ๆ ของโรงเรียนใหม่อีกครั้ง โดยยึดหลักในการปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้เพื่อให้สามารถบริการด้านการเรียนรู้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิผล อีกทั้งเพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขดังกล่าวนำมาสู่การสนับสนุนการปฏิบัติงานวิชาชีพของครูผู้สอนและผู้บริหารให้มีคุณภาพ และประสิทธิผลสูงยิ่งขึ้น มีบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของ การทำงานที่ดีต่อกันของทุกฝ่าย

1.3 ระดับการเรียนรู้ของชุมชน (Learning Community Level) ครอบคลุมถึงผู้ปกครองสมาชิกชุมชน และผู้นำชุมชนโดยบุคคลกลุ่มนี้จำเป็นต้องมีส่วนเข้ามาร่วมสร้าง และผลักดันวิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย คือ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้อาวุโสในชุมชน ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ของชุมชนเหล่านี้ต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเป้าหมายการเรียนรู้ของชุมชน และโรงเรียน

กล่าวคือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการศึกษาได้โดยการ ให้การดูแลแนะนำการเรียนที่บ้านของนักเรียน รวมทั้งให้การสนับสนุนแก่ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้แก่บุตรหลานของตน ผู้อาวุโสในชุมชนสามารถเป็นอาสาสมัครถ่ายทอดความรู้

2. ระดับกลุ่มเครือข่าย (Network Level) คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ขับเคลื่อนในลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่มวิชาชีพจากองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มุ่งมั่นรวมกันสร้างชุมชนเครือข่ายภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจสร้างความสัมพันธ์ และพัฒนาวิชาชีพร่วมกันอาจมีเป้าหมายที่เป็นแนวคิดร่วมกันอย่างชัดเจนสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบัน คือ การตกลงร่วมมือกันในการพัฒนาวิชาชีพครูระหว่างสถาบันโดยมองว่าการร่วมมือกันของสถาบันต่าง ๆ จะทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพการแลกเปลี่ยน หรือร่วมลงทุนด้านทรัพยากร และการเกื้อหนุนเป็นกัลยาณมิตรคอยสะท้อนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กรณีตัวอย่าง เช่น กรณีศึกษาการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลุ่มของโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์ เพื่อร่วมพัฒนาแลกเปลี่ยน และสะท้อนร่วมกันทางวิชาชีพ เป็นต้น

2.2 กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือของสมาชิกวิชาชีพครูคือการจัดพื้นที่เปิดกว้างให้สมาชิกวิชาชีพครูที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญสมาชิกที่รวมตัวกันไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับสังกัดแต่จะตั้งอยู่บนความมุ่งมั่น สมัครใจใช้อุดมการณ์ร่วมเป็นหลักในการรวมกันเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กรณีตัวอย่าง เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูเพื่อศิษย์ของมูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ (มสส.) ที่สร้างพื้นที่ส่วนกลางสำหรับวิชาชีพครูให้จับมือร่วมกันเป็นภาคีร่วมพัฒนาครูเพื่อศิษย์ มุ่งสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย เป็นต้น

3. ระดับชาติ (The National Level) คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นโดยนโยบายของรัฐที่มุ่งจัดเครือข่าย PLC ของชาติเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของวิชาชีพโดยความร่วมมือของสถานศึกษาและครูที่ผนึกกำลังร่วมกันพัฒนาวิชาชีพภายใต้การสนับสนุนของรัฐ ดังกรณีตัวอย่าง นโยบายวิสัยทัศน์เพื่อความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการประเทศสิงคโปร์ รัฐจัดให้มี PLC ชาติสิงคโปร์เพื่อมุ่งหวังขับเคลื่อนแนวคิดสอนให้น้อยเรียนรู้ให้มาก (Teach Less, Learn more) ให้เกิดผลสำเร็จ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับสถานศึกษา (School Level) 2) ระดับเครือข่าย (Network Level) และ 3) ระดับชาติ (The National Level)

3.5 องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวคิดเชิงวิธีการ หรือกระบวนการที่จะสะท้อนเป็นคุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนตามธรรมชาติความเป็นจริงของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันไป แต่เป็นกระบวนการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ของครูคุณภาพนักเรียนเป็นหัวใจสำคัญ จากการสังเคราะห์งานของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่ามี 9 ประการ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ร่วม (Senge, 1990; Hord, 1997; DuFour & Eaker, 1998; ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553; วิจารณ์ พานิช, 2555; จุลลี่ ศรีษะโคตร, 2557; รลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; ฐาปณัฐ อุดมศรี, 2558; ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2558; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558; วาสนา ทองทวียิ่งยศ, 2560) ได้แก่ การรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ จำเป็นต้องเห็นภาพ/ทิศทางแห่งความสำเร็จที่เป็นความหวังร่วมกัน

2. ทีมงานร่วมแรง ร่วมใจ การร่วมมือ ร่วมพลังและการเรียนรู้ของทีม (Senge, 1990; Hord, 1997; DuFour & Eaker, 1998; ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554; วิจารณ์ พานิช, 2555; จุลลี่ ศรีษะโคตร, 2557; รลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; ฐาปณัฐ อุดมศรี, 2558; ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2558; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558; วาสนา ทองทวียิ่งยศ, 2560) ได้แก่ การเรียนรู้ของทีมครูบนพื้นฐานงาน ที่ต้องร่วมกันทุกกิจกรรม ได้แก่ การคิด ทำความเข้าใจ ตัดสินใจ วางแนวปฏิบัติ ประเมินผล และรับผิดชอบร่วมกัน จากสถานการณ์หรืองานจริงที่เป็นโจทย์ร่วมกัน

3. ร่วมเป็นผู้นำและคิดอย่างเป็นระบบ (Senge, 1990; Hord, 1997; DuFour & Eaker, 1998; ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554; วิจารณ์ พานิช, 2555; รลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2558; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558; วาสนา ทองทวียิ่งยศ, 2560) ได้แก่ ผู้สร้างให้เกิดการนำร่วมสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเอง และภาวะผู้นำร่วม เน้นการกระจายอำนาจ เพิ่มพลังอำนาจซึ่งกันและกัน

4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ (Senge, 1990; DuFour & Eaker, 1998; ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม 2553; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554; วิจารณ์ พานิช, 2555; จุลลี่ ศรีษะโคตร, 2557; รลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; ฐาปณัฐ อุดมศรี, 2558; ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2558; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558; วาสนา ทองทวียิ่งยศ, 2560) ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพบนพื้นฐานของประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ และการเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณของความเป็นครู

5. ชุมชนกัลยาณมิตร (ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553; วิจารณ์ พานิช, 2555; จุลลี่ ศรีษะโคตร, 2557; รลักษณ์, ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558) ได้แก่ มุ่งความเป็นชุมชนแห่งความสุขในการทำงานและการอยู่ร่วมกันโดยเน้นวัฒนธรรมแบบเปิดเผย สร้างความรู้สึกปลอดภัย อิสระ วางใจ และเคารพซึ่งกัน

6. โครงสร้างสนับสนุนชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554; วิจารณ์ พานิช, 2555; รลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2557; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17, 2558) ได้แก่ การสนับสนุนให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และคงอยู่แบบกัลยาณมิตรระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ ปฏิบัติงานแบบทีมงาน จัดสรรปัจจัยสนับสนุนการทำงานแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

7. การเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและครู (DuFour & Eaker, 1998; ฐาปณัฐ อุดมศรี, 2558)

8. การสะท้อนผล หลักการสร้างเครือข่ายและการติดตามผล (ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม, 2553; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554) ได้แก่ การที่ครูมีโอกาสสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนขยายไปสู่ประเด็นองค์กร ความเสมอภาคและความเป็นธรรมของโรงเรียน รวมถึงการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสามารถประสานเกื้อกูลกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้กับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายระหว่างศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

9. ความมุ่งมั่นในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง (DuFour & Eaker, 1998)

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษาที่ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบภายใต้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ	**แหล่งข้อมูล**												**รวม**	**องค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้**
	1. Senge (1990)	2. Hord (1997)	3. DuFour & Eaker (1998)	4. ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม (2553)	5. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554)	6. วิจารณ์ พานิช (2555)	7. จุฬลี ศรียะโคตร (2557)	8. วรลักษณ์ ชูกำเนิด (2557) และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2557)	9. ฐาปน์ชู อุดมศรี (2558)	10. ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2558)	11. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (2558)	12. วาสนา ทองทวีสิงห์ (2560)		
1. วิสัยทัศน์ร่วม	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12	1. วิสัยทัศน์ร่วม
2. ทีมงานร่วมแรง ร่วมใจ การร่วมมือ รวมพลัง และการเรียนรู้ของทีม	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11	2. การมีส่วนร่วม
3. ร่วมเป็นผู้นำและคิดอย่างเป็นระบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	11	3. การเป็นผู้นำและคิดอย่างเป็นระบบ
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	11	4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ
5. ชุมชนกัลยาณมิตร				✓		✓	✓	✓			✓		5	5. ชุมชนกัลยาณมิตร
6. โครงสร้างสนับสนุนชุมชน					✓	✓		✓			✓		4	
7. การเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและครู			✓						✓				2	6. การติดตามผล
8. หลักการสร้างเครือข่ายและการติดตามผล				✓	✓								2	
9.ความมุ่งมั่นในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง			✓										1	

3.6 การสร้างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของนักการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) การมีส่วนร่วม 3) การเป็นผู้นำและคิดอย่างเป็นระบบ 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ 5) ชุมชนกัลยาณมิตร 6) การติดตามผล รายละเอียดต่อไปนี้

1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม

ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพในวิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพเป้าหมาย ทิศทาง เส้นทาง และสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริง เป็นเสมือนเข็มทิศในการขับเคลื่อน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีทิศทางร่วมกัน โดยมีวิสัยทัศน์เชิงอุดมการณ์ทางวิชาชีพร่วมกัน ได้พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นภาพความสำเร็จที่มุ่งหวังในการนำทางร่วมกันที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียน (Hord. 1997; Sergiovanni. 1994) ซึ่งอาจเป็นการมองเริ่มจากผู้นำ หรือกลุ่มผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ทำหน้าที่เหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมงานเห็นวิสัยทัศน์นั้นร่วมกันหรือการมองเห็นจากแต่ละปัจเจกที่มีวิสัยทัศน์ เห็นในสิ่งเดียวกันเหนี่ยวนำซึ่งกันสู่เป็นวิสัยทัศน์ร่วม ซึ่งวิสัยทัศน์ร่วมมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ (4 Shared) มีรายละเอียดดังนี้

1.1) การเห็นภาพและทิศทางร่วม (Shared Vision) จากภาพความเชื่อมโยงให้เห็นภาพความสำเร็จร่วมกันถึงทิศทางสำคัญของการทำงานแบบมองเห็นภาพเดียวกัน (Hord, 1997; Hargreaves, 2003)

1.2) เป้าหมายร่วม (Shared Goals) เป็นทั้งเป้าหมาย ปลายทาง ระหว่างทาง และเป้าหมายชีวิตของสมาชิกแต่ละคนที่สัมพันธ์กันกับเป้าหมายร่วมของชุมชนการเรียนรู้ ฯ ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงให้เห็นถึงทิศทางและเป้าหมายในการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะเป้าหมายสำคัญคือพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน (Hargreaves, 2003; DuFour R., Eaker R, 2005)

1.3) คุณค่าร่วม (Shared Values) เป็นการเห็นทั้งภาพเป้าหมาย และที่สำคัญเมื่อเห็นภาพความเชื่อมโยงแล้ว ซึ่งภาพดังกล่าวมีอิทธิพลกับการตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและของงานจนเชื่อมโยงเป็นความหมายของงานที่เกิดจากการตระหนักรู้ของสมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ จนเกิดเป็นพันธะสัญญาร่วมกันร่วมกันหลอมรวมเป็นคุณค่าร่วมซึ่งเป็นขุมพลังสำคัญ ที่จะเกิดพลังในการไหลรวมกันทำงานในเชิงอุดมการณ์ทางวิชาชีพร่วมกัน (Hord, 1997; DuFour R., Eaker R. 2005; Hargreaves, 2003)

1.4) ภารกิจร่วม (Shared Values) เป็นพันธกิจแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายร่วม รวมถึงการเรียนรู้ของครูในทุก ๆ ภารกิจ สิ่งสำคัญคือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่มุ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญโดยการเริ่มจากการรับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพเพื่อศิษย์ร่วมกันของครู (Louis & Kruse, 1995; Hord, 1997; DuFour R.& Eaker R., 2005)

สรุปได้ว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมของครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ การเห็นภาพ ทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน ทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและของงาน จนเกิดเป็นพันธะสัญญาร่วมกัน มุ่งหวังในการนำทางร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

2.1 ทีมงานร่วมแรงร่วมใจหรือร่วมมือร่วมพลังการเรียนรู้ของทีม

ครูซ ลูอีส และบริก (Kruse, S., Louis, S.K., & Bryk, A, 1995) กล่าวว่า ทีมงานร่วมแรงร่วมใจหรือร่วมมือร่วมพลังการเรียนรู้ของทีม ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากกลุ่มที่ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการทำงานร่วมกันแบบมีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และพันธกิจร่วมกัน รวมกันด้วยใจจนเกิดเจตจำนงในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุผลที่การเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ Hargreaves(2003),Stoll, McMahon; & Thomas, S(2006) ที่ได้กล่าวว่า ทีมงานร่วมแรงร่วมใจหรือร่วมมือร่วมพลังการเรียนรู้ของทีม และการเรียนรู้ของครูบนพื้นฐานของงานที่มีลักษณะต้องมีการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ความเข้าใจร่วมกันข้อตกลงร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน ความเข้าใจร่วมกัน ข้อตกลงร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน หาแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ประเมินผลร่วมกัน และรับผิดชอบร่วมกัน จากสถานการณ์จริง ซึ่งถือเป็นโจทย์ร่วมให้เห็นและรู้เหตุปัจจัย กลไกในการทำงานซึ่งกันและกัน และวางตัวตนให้มากที่สุด (There’s no I in Team) และสอดคล้องกับ (DuFour R.; Eaker R., 2005) ที่กล่าวว่า รู้ความสามารถของแต่ละคน รับรู้ถึงความรู้สึกร่วมกันในการทำงาน จนเกิดประสบการณ์หรือความสามารถในการทำงานขึ้น และมีพลังในการร่วมเรียนรู้ร่วมกันพัฒนาบนพื้นฐานของพันธะร่วมกันที่เน้นความสมัครใจ และการสื่อสารที่มีคุณภาพ บนพื้นฐานการรับฟัง รวมทั้งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม ตามแนวคิดของเซอร์จิโอวานี ฟูลแลน และวิจารณ์ พาณิช (Sergiovarnni, 1994; Fullan, 1999; วิจารณ์ พาณิช, 2555)ได้กล่าวว่า การที่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้เน้นการขับเคลื่อนด้วยการทำงานแบบทีมงานร่วมแรงร่วมใจหรือร่วมมือร่วมพลังการเรียนรู้ของทีมที่ทำให้ลงมือนั้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษของการรวมตัวที่เหนียวแน่นจากภายในนั้น คือการเป็นกัลยาณมิตร ทำให้เกิดทีมใน ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ อยู่ร่วมกันด้วยความสัมพันธ์

ที่ต่างช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลซึ่งกันจึงทำให้การทำงานเต็มไปด้วยบรรยากาศที่มีความสุขไม่โดดเดี่ยว ซึ่งรูปแบบของทีมจะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับเป้าประสงค์หรือพันธกิจในการดำเนินการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เช่น ทีมร่วมสอน ทีมเรียนรู้ และกลุ่มเรียนรู้ เป็นต้น ดังนั้นทีมงานร่วมแรงร่วมใจ หรือร่วมมือ ร่วมพลังการเรียนรู้ของทีม ภายในสมาชิกของชุมชนย่อมจะเกิดภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและภาวะผู้นำร่วม (Supportive and shared leadership)

2.2 การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning)

การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกโดยอาศัยความรู้และความคิดของสมาชิกในกลุ่มมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาความรู้ และความสามารถของทีมให้เกิดขึ้นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการรวมพลังของสมาชิกในทีมให้ได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน เซ็งเก้ (Senge, 1994) กล่าวว่า การเรียนรู้ของทีม (Team Learning) มี 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) สมาชิกทีมต้องมีความสามารถในการคิด ตีปัญหาหรือประเด็นพิจารณาให้แตกหลายหัวร่วมกันคิด ย่อมดีกว่าการให้บุคคลคนเดียวคิด 2) ภายในทีมต้องมีการทำงานที่ประสานกันเป็นอย่างดี คิดในสิ่งที่ใหม่และแตกต่างมีความไว้วางใจต่อกัน และ 3) บทบาทของสมาชิกทีมหนึ่งที่มีต่อทีมอื่นๆ ขณะที่ทีมหนึ่งสมาชิกเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การประพฤติปฏิบัติของทีมนั้นยังส่งผลต่อทีมอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะช่วยในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ให้มีพลังมากขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ซึ่งถือเป็นกระบวนการและหัวใจสำคัญที่เปิดโอกาสให้กับบุคคลใช้เป็นเวทีหรือพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้ จะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นการเชื่อมโยงแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้อย่างอิสระและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง และได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม จะนำไปสู่การพัฒนาระบบการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มักเกิดขึ้นกับผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่ที่เป็นผู้สั่งสมประสบการณ์มาอย่างต่อเนื่องและอุดมไปด้วยทรัพยากรของความรู้ที่เป็นรากฐานในการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ผู้เรียนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่จึงมีกระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ได้มีการคิดริเริ่มอย่างมีจุดหมายที่สามารถชี้นำตนเองในการเรียนรู้ได้ ซึ่งการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) เป็นแนวคิดการเรียนรู้ที่สนับสนุนผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้บุคคลมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและ เกิดการร่วมมือกันกับผู้อื่นในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผลดีอีกประการหนึ่งของการทำงานเป็นทีมว่าเป็นการเรียนกลุ่มเล็กที่มีความผูกพันมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ช่วยให้ผู้เรียนนั้นสามารถพัฒนาตนเองในด้านการติดต่อสื่อสาร และการมีมนุษยสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้เป็นทีมนี้สามารถตอบสนองและสามารถแก้ปัญหาในเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นผู้ถ่ายทอด

เนื้อหา ได้มีรูปแบบการเรียนการสอนไม่ได้จัดกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายและไม่เน้นปฏิบัติ ซึ่งการเรียนรู้เป็นทีมช่วยให้ผู้เรียนได้วางแผนค้นหาความรู้ ได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะต่าง ๆ ที่ขาดหายไปหรือไม่มีได้จากกลุ่มเพื่อน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยให้ความสะดวก แนะนำ ชี้แนะในประเด็นที่ยังสับสนหรือไม่เข้าใจ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของครูทุกคนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ในการร่วมแรงร่วมใจหรือรวมพลังกันในการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างข้อตกลง วางแผนตัดสินใจ หาแนวทางปฏิบัติและประเมินผลร่วมกันเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

3) การเป็นผู้นำและการคิดอย่างเป็นระบบ

3.1 ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำร่วม วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2557) กล่าวว่า ภาวะผู้นำร่วมในการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมี 2 นัยสำคัญอยู่ 2 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำผู้สร้างให้เกิดการนำร่วม และภาวะผู้นำร่วมกันให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ขับเคลื่อนด้วยการนำร่วมกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ภาวะผู้นำผู้สร้างให้เกิดการนำร่วม เป็นผู้นำที่สามารถทำให้สมาชิกในองค์กรเกิดการเรียนรู้ เพื่อการแลกเปลี่ยนทั้งตนเองและวิชาชีพ จนสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเองและเป็นผู้นำร่วมขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีผลมาจากการเสริมพลังอำนาจจากผู้นำทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการเป็นผู้นำที่เริ่มจากตนเองก่อนด้วยการลงมือทำงานอย่างตระหนักรู้และใส่ใจกับผู้ร่วมงานทุกคน จนทำให้ผู้ร่วมงานมีแรงบันดาลใจและมีความสุขกับการทำงานร่วมกันอย่างวิสัยทัศน์ร่วม ผู้นำที่จะสามารถสร้างให้เกิดการนำร่วมได้นั้น ควรมีลักษณะสำคัญ คือ มีความสามารถในการลงมือทำงานร่วมกัน การเข้าไปอยู่ในความรู้สึกของผู้อื่นได้ การตระหนักรู้ในตนเอง มีความเมตตากรุณา การคอยดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีวิสัยทัศน์ การมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทต่อการเติบโตของผู้อื่น เป็นต้น

2. ภาวะผู้นำร่วมกัน เป็นผู้นำร่วมกันของสมาชิกในองค์กรด้วยการกระจายอำนาจเพิ่มพลังอำนาจซึ่งกันและกันให้สมาชิกมีภาวะผู้นำเพิ่มมากขึ้นจนเกิดเป็นผู้นำร่วมของครูในการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มุ่งการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักแนวทางการบริหารจัดการร่วม การสนับสนุน การกระจายอำนาจ การสร้างแรงบันดาลใจของครู โดยครูเป็นผู้ลงมือกระทำ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ ผู้นำร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีบรรยากาศส่งเสริมให้ครูสามารถแสดงออกด้วยความเต็มใจ โอลิเวอร์ และฮิป (Olivier, F.D. & Hipp, R., 2006) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษา ครู และผู้บริหารมีความพยายาม ในการประสานความร่วมมือระหว่างกันเป็นการเติมเต็มภาวะผู้นำของทุกคน

ในชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ ซึ่งภาวะผู้นำในบริบทของชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ จะนำทั้งครู และผู้บริหารไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน การให้กำลังใจระหว่างกัน การประสานความร่วมมือ และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องสำหรับโรงเรียนในการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จของวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกัน และผู้บริหารมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างบรรยากาศ ให้เกิดความน่าเชื่อถือ/ไว้วางใจ (Trustworthy) ความน่าเคารพนับถือ (Respectful) และการทำงานร่วมกัน (Collaborative) ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานของการทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานของพนักงานและความสามารถในการมีส่วนร่วมโดยไม่ต้องมีการบังคับ และผู้บริหารเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการใช้อำนาจสั่งการจากบนลงล่าง และกลายมาเป็นผู้สนับสนุนโดยการให้การสนับสนุนและให้กำลังใจในการทำงานของผู้เข้าร่วมการทำงานในชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ ด้วยการมีภาวะผู้นำที่เน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจร่วมกัน และรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ดังนั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงถือได้ว่าเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สามารถพัฒนาและเจริญเติบโตไปได้ และการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ จะต้องเปลี่ยนจากการมีภาวะผู้นำเพียงน้อยคน เป็นการปลูกฝังภาวะผู้นำในทุกคนและทุกคน มีภาวะผู้นำร่วมกันในโรงเรียน

3.2 การคิดอย่างเป็นระบบ

เชคแลนด์ (Checkland, 1981) กล่าวว่า การคิดอย่างเป็นระบบช่วยให้เกิดความคิดเพื่อพัฒนาองค์กรในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสานงานร่วมกับบุคคลอื่นให้เป็นไปตามกระบวนการ รวมทั้งระบบการบริหารงานภายใน สามารถแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในองค์กร ช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้มองเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับระบบภายในองค์กรอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงติดต่อกัน ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. การคิดแบบมีความเป็นองค์รวม (Holistic) หรือ Wholeness เป็นการประเมินองค์ประกอบ ของสถานการณ์หรือสภาพปัญหาของหน่วยงาน ในภาพรวมทั้งหมด

2. การคิดเป็นเครือข่าย (Networks) เป็นการคิดเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นเครือข่ายของระบบ

3. คิดเป็นลำดับชั้น (Hierarchy) ระบบหนึ่งๆ อาจจะมาจากระบบย่อย ๆ หลายระบบที่ประกอบกันขึ้นมา และในระบบย่อยเองก็มีความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของระบบ

4. คิดแบบมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction) ระหว่างระบบด้วยกัน ทั้งระบบย่อยกับระบบย่อยด้วยกัน ระบบใหญ่กับสภาพแวดล้อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของระบบย่อยจะมีผลต่อระบบใหญ่ด้วย

5. คิดอย่างมีขอบเขต (Boundary) ระบบหนึ่ง ๆ มาจากระบบย่อยหลายระบบ และระหว่างระบบย่อย และระบบใหญ่ต่างมีขอบเขตที่แสดงให้เห็นว่า ระบบนั้น ๆ ครอบคลุมอะไรบ้าง และอะไรบ้าง ที่อยู่นอกเขตแดน ซึ่งในความเป็นจริงระบบก็ไม่ได้แยกเขตแดนกันอย่างเด็ดขาด แต่มีการทับซ้อน (Overlap) กันอยู่

6. คิดอย่างมีแบบแผน (Pattern) ระบบจะต้องมีความคงที่แน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันว่ากระบวนการทำงานทุกอย่างในทุก ๆ ขั้นตอน จะไม่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายโดยรวมของระบบ

7. คิดอย่างมีโครงสร้าง (System Structure) แต่ละส่วนที่ประกอบเป็นระบบมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระ แต่ก็มีความเชื่อมโยงกัน อย่างเหมาะสมทำหน้าที่อย่างสัมพันธ์กัน ทำงานเสริมประสานกันกับส่วน อื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของระบบโดยรวม

8. คิดอย่างมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Adaptation) ระบบต่าง ๆ จะมีการปรับตัว และพยายาม สร้างสภาวะสมดุล และคงความสมดุลนั้นไว้ ด้วยการจัดระบบภายในตนเอง (Self-Organize)

9. คิดเป็นวงจรป้อนกลับ (Feedback - Loops) เป็นการคิดในลักษณะเป็นวง (Loops) มากกว่าจะเป็นเส้นตรง ทุกส่วนต่างมีการเชื่อมต่อ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

สรุปได้ว่า การเป็นผู้นำของครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการนำร่วมกันของสมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการกระจายอำนาจ ทุกคนสามารถเป็นผู้นำและเป็นผู้นำร่วมได้ตามสถานการณ์ และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดอย่างเป็นระบบเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ

การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เซอร์จิโอวานีและดูโฟร์ (Sergiovanni, 1994; DuFour, 2005) ได้ให้ความสำคัญของจุดเน้น 2 ด้าน คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ และการเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู รายละเอียดดังนี้ 1) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ หัวใจสำคัญการเรียนรู้บนพื้นฐานประสบการณ์ตรงในงานที่ลงมือปฏิบัติจริงร่วมกันของสมาชิก จะมีสัดส่วนการเรียนรู้มากกว่าการอบรมจากหน่วยงานภายนอกแนวคิดของกรวยประสบการณ์ (Cone of Experience) ว่าเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของตนเองจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้ได้มากที่สุด ด้วยบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม จึงทำให้การเรียนรู้จากโจทย์และสถานการณ์ที่ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการร่วมเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ทำให้บรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของครูรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ซึ่งเป็นการสะท้อนต่อการเรียนรู้และช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน ถือเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น สะท้อนการเรียนรู้ สุนทรียะสนทนา การเรียนรู้สืบเสาะแสวงหาการสร้างมโนทัศน์ ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การคิดเชิงระบบ การสร้างองค์ความรู้ การเรียนรู้บนความเข้าใจการทำงานของสมองและการจัดการความรู้

2) การเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากข้างใน หรือวุฒิภาวะความเป็นครูให้เป็นครูที่สมบูรณ์ โดยมีนัยสำคัญ คือ การเรียนรู้ตนเอง การรู้จักตนเองของครูเพื่อที่จะเข้าใจมิติของผู้เรียนที่มากกว่าความรู้แต่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์ ความฉลาดทางอารมณ์ เมื่อครูมีความเข้าใจธรรมชาติตนเองแล้ว จึงสามารถมองเห็นธรรมชาติของศิษย์ตนเองได้อย่างถ่องแท้ จนสามารถสอน หรือจัดการเรียนรู้โดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญได้ รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ที่ต้องอาศัยการตระหนักรู้ สติ การฟัง การใคร่ครวญ เป็นต้น และนอกจากนี้ ฮากีฟ (Hargreaves, 2003) ยังได้กล่าวอีกว่าจิตที่สามารถเรียนรู้และเป็นครูได้อย่างแท้จริงนั้น จะเป็นจิตที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาการกรุณา และความอ่อนน้อมเป็นศิษย์เป็นครู เห็นตนเองเป็นผู้เรียนรู้ มีพลังเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ และการฝึกสติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพของครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการรวมกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ของตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือทำให้สามารถมองเห็นธรรมชาติของลูกศิษย์ตนเองได้อย่างถ่องแท้ จนสามารถสอน หรือจัดการเรียนรู้โดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญได้

5) ชุมชนกัลยาณมิตร

ชุมชนกัลยาณมิตร เป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยมีวิถีและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีคุณลักษณะคือ มุ่งเน้นความเป็นชุมชนแห่งความสุข ทั้งในด้านการทำงานและการอยู่ร่วมกันที่มีลักษณะวัฒนธรรมแบบ “วัฒนธรรมแบบเปิดเผย” ที่ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนเป็นวิถีแห่งอิสรภาพ และเป็นพื้นที่ให้ความรู้สึกว่าปลอดภัยหรือปลอดการใช้อำนาจกดดันบนพื้นฐานความไว้วางใจเคารพซึ่งกันและกัน มีจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทร เป็นพลังเชิงคุณธรรม คุณงามความดีที่สมาชิกร่วมกันทางานแบบอุทิศตนเพื่อวิชาชีพ โดยมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาและผู้เรียนสอดคล้องกับ เซอร์จิโอวานนิ (Sergiovanni,1994) ที่ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลุ่มที่มีวิทยสัมพันธ์ต่อกัน เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายใน ได้ใช้ความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการต่อกัน ทำให้ลดความโดดเดี่ยวระหว่างปฏิบัติงานสอนของครู เชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กันทั้งในเชิงวิชาชีพและชีวิต มีความศรัทธาร่วม อยู่ร่วมกันแบบ “สังฆะ” ถือศีลหรือหลักปฏิบัติร่วมกันโดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุฑิตาและอุเบกขา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สุรพล ธรรมร่มดี และคณะ (2553) ที่กล่าวว่าเป็นชุมชนที่ยึดหลักวินัยเชิงบวก

เชื่อมโยงการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพไปกับวิถีชีวิตตนเองและวิถีชีวิตชุมชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมฐานการพึ่งพาตนเอง รวมทั้ง บอย (Boyd,1992) กล่าวถึงบรรยากาศของ “วัฒนธรรมแบบเปิดเผย” ซึ่งทุกคนมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง เป็นวิถีแห่งอิสรภาพ ยึดความสามารถและสร้างพื้นที่ปลอดการใช้อำนาจกดดัน สามารถขยายกรอบให้กว้างขวางออกไปจนถึงเครือข่ายที่สัมพันธ์กับชุมชนต่อไป

สรุปได้ว่า ชุมชนกัลยาณมิตรของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นการอยู่ร่วมกันโดยมีวิถีและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ประสานเชื่อมโยง ทั้งความรู้ ประสบการณ์ของคณะผู้บริหาร ครู และบุคลากร ที่จะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนไว้วางใจเคารพซึ่งกันและกัน มีจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทรเป็นพลังเชิงคุณธรรม คุณงามความดี ที่สมาชิกร่วมกันทำงานแบบอุทิศตนเพื่อวิชาชีพ โดยมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาและผู้เรียน

6) การติดตามผล

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ มีภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผน กลยุทธ์ของโรงเรียนที่กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในปีต่อ ๆ ไป ในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น การติดตามผลการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้กระทำคือ นิเทศ การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน ดังนี้

6.1 การนิเทศ

จุพารักษ์โคตรจักรและสงวน อินทร์รักษ์ (2563) กล่าวว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมการศึกษาก็ต้องพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปด้วย ครูต้องมีการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอน และพัฒนาการปฏิบัติงานของครูซึ่งการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาและพัฒนาครูผู้สอน เพราะเป็นการปรับปรุงให้ครูผู้สอนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการทำงานให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดไว้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับ ธเนศ ขำเกิด (2556) ที่กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นระบบของความร่วมมือกันของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาโดยการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ปรับปรุงวิธีสอน การวัดผลประเมินผลให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ทำให้ครูผู้รับการนิเทศได้รับการพัฒนาวิชาชีพ มีความพึงพอใจมีกำลังใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอน

และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น จนส่งผลให้สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังสอดคล้องกับ ฮอย มิสเกล และธเนศ ขำเกิด (Hoy and Miske, 2001; ธเนศ ขำเกิด, 2556) ที่กล่าวว่าสังคมชุมชนเป็นสิ่งแวดล้อม ของสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญมาก เพราะจะส่งผลกระทบตั้งแต่ปัจจัยการสอน (คือ งบประมาณ ครู นักเรียน รวมทั้งนโยบายการบริหาร) โครงสร้างและกระบวนการบริหารในโรงเรียน (พฤติกรรมบริหารการจัด การเรียนการสอน) และผลผลิต (คุณภาพของนักเรียน) โดยเฉพาะครูผู้สอนอาจเกิดปัญหาทั้งด้านความคิด และความสามารถตามความคาดหวังของสังคม การนิเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยเหลือบุคลากรทางการศึกษา เปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของและความคาดหวังของสังคม

- กรอบแนวคิดการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้กล่าวถึงการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ทักษะ เชื่อมโยง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ มีทักษะการคิดเชิงระบบและพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ โดยในหลักการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูต้องลดบทบาทในการสอน และการให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการ และกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นและอย่างหลากหลาย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมอภิปราย มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร มีการนำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง รวมทั้ง มีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful Learning)

- การนิเทศการจัดการเรียนรู้

การนิเทศการจัดการเรียนรู้หรือการนิเทศการสอนเป็นเรื่องย่อย (subset) ของการนิเทศการศึกษา การนิเทศการสอนเป็นกระบวนการปรับปรุงงาน พันธกิจในชั้นเรียน และกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในโรงเรียน โดยเป็นการทำงานโดยตรงกับครูผู้สอน การนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานโรงเรียน จุดมุ่งหมายจะเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นความคาดหวังของโรงเรียน การนิเทศการเรียนรู้ ไม่ใช่หน้าที่ของศึกษานิเทศก์เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของผู้นำในการจัดการเรียนสอนทุกคน นับตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน ตลอดจนครูทุกคน ซึ่งต้องช่วยกันรับผิดชอบเพื่อช่วยให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

- กระบวนการนิเทศ

การเตรียมการนิเทศ

1.1 สำรวจข้อมูลสารสนเทศเพื่อการนิเทศ ได้แก่

1) ข้อมูล สารสนเทศ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ วัสดุอุปกรณ์ ห้องสมุด รวมถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2) ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวกับผู้เรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (NT/ONET)

3) ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวกับครู เช่น จำนวนครู คุณวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง หน้าที่ รายวิชาที่สอน ผลงานทางวิชาการ การจัดแผนการเรียน/ชั้นเรียน สื่ออุปกรณ์การสอน แหล่งข้อมูล เรียนรู้

4) ข้อมูลด้านการจัดการเรียนรู้ เช่น ลักษณะ และวิธีการสอน ตารางสอน การมีส่วนร่วมของนักเรียน การใช้ตำราเรียน สื่อการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน การรายงานผลการเรียนการสอนซ่อมเสริม วิธีและการใช้เครื่องมือประเมิน

1.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการนิเทศ ติดตาม ซึ่งมีองค์ความรู้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ประเด็นที่ 2 การบริหารจัดการ การเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) สารสนเทศด้านการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) รูปแบบ/วิธีการ/กระบวนการ/ขั้นตอน/เทคนิค เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และ3) การส่งเสริมสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ประเด็นที่ 3 แนวทางการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ประกอบด้วย 1) การเลือกกิจกรรม รูปแบบ วิธีการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อบูรณาการในแผนการเรียนรู้ โดยใช้ สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นผู้เรียนอย่างเหมาะสม 2) การเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ 3) การวัด และประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ประเด็นที่ 4 การสังเกตชั้นเรียน ประเด็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

- การวางแผนการนิเทศ

การวางแผนการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีดังนี้

1. ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการของโรงเรียน และครูผู้สอน

2. จัดทำปฏิทินการนิเทศ แผนการนิเทศ สื่อ เครื่องมือนิเทศ

3. ดำเนินการนิเทศ โดยใช้เทคนิคการนิเทศหลากหลาย เช่น เทคนิคการนิเทศตามสถานการณ์ เทคนิคการนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดและเป็นพี่เลี้ยง (Reflective Coaching and Mentoring) เทคนิคการนิเทศแบบสนทนากลุ่ม เทคนิคการสอนแนะ (Coaching Techniques) เทคนิคการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

4. กำหนดระยะเวลานิเทศ ภาคเรียนละ 2 ครั้ง หรือตามความเหมาะสมการดำเนินการนิเทศ

เริ่มด้วยการเตรียมความพร้อม พัฒนา สร้างสื่อ และเครื่องมือนิเทศตามหลักการสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการเทียบกิจกรรมการนิเทศ/วัตถุประสงค์/เอกสารประกอบการนิเทศ สื่อ เครื่องมือการนิเทศ

กิจกรรมการนิเทศ	**วัตถุประสงค์**	**เอกสารประกอบการนิเทศ/ สื่อ เครื่องมือนิเทศ**
1. ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน	1. เพื่อสร้างทีมงานนิเทศ 2. เพื่อสร้างความเข้าใจ และข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ กับผู้รับการนิเทศในการส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	1. เอกสารเกี่ยวกับองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก 2. เอกสารนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรมการนิเทศ	วัตถุประสงค์	เอกสารประกอบการนิเทศ/ สื่อ เครื่องมือนิเทศ
2. นิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ครูผู้สอน ด้วยวิธีการ ประชุมชี้แจง ระดมความคิด ตรวจสอบเอกสาร โดยใช้เทคนิคการนิเทศหลากหลาย	1. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	1. เอกสารเกี่ยวกับองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก 2. เอกสารหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ Active Learning และตัวอย่าง 3. แบบตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
3. สังเกตชั้นเรียน	1. เพื่อสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 2. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ	1. แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก 2. แบบประเมินผลการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
4. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ PLC	1. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	1. เอกสารหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 2. แบบบันทึกกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3.ตัวอย่างผลงานที่ประสบผลสำเร็จ

6.2 การกำกับติดตาม (Monitoring)

6.2.1. กำหนดระยะเวลานิเทศ ภาคเรียนละ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม

6.2.2. จัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงานที่สะท้อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูภายใน

6.3 การรายงาน (Reporting)

6.3.1 กลุ่มบริหารงานวิชาการรายงานผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นภาคเรียนและสรุปรายงานเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา

6.3.2. โรงเรียนจัดทำรายงานประจำปี (Self – Assessments Report; SAR) เพื่อรายงานภาพรวมของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทั้งผลสำเร็จ อุปสรรค ปัญหาและสิ่งที่โรงเรียนจะดำเนินการต่อไปเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และรายงานสาธารณชน ชุมชน ผู้ปกครอง ประชาชน

สรุปได้ว่า การติดตามผลของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ การดำเนินการการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูโดยผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมาย โดยมีการกำกับติดตามตลอดปีการศึกษาตามปฏิทินที่กำหนดไว้ มีผู้รับผิดชอบสรุปรายงานผลการนิเทศ เพื่อรายงานต่อผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรูปแบบของรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน (Self – Assessments Report :SAR)

4. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4.1 ความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก

การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ต้องแสวงหาข้อมูล โดยนำหลักการในการค้นคว้า (Gawith, 2000; Lorenzen, 2001; Mckinney, 2009) ด้วยความกระตือรือร้น (ราชบัณฑิต, 2551; Lorenzen, 2001) ซึ่งเป็นการฝึกคิดขั้นสูง คือ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และประเมินค่า (Gawith, 2000; อุษณีย์ เทพวรชัย, 2543; Marquardt, 2007) ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน (McGil & Beaty, 1992) มีการสะท้อนความคิด (McGil & Beaty, 1992; อุษณีย์ เทพวรชัย, 2543) ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำเอาประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาผนวกกับองค์ความรู้ใหม่ที่สร้างขึ้น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การสร้างสรรค์ การทดสอบ และปรับปรุงแก้ไขของผู้เรียน (Jones, 1993; Gawith, 2000) โดยผู้สอนมีบทบาทในการอำนวยความสะดวก และสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้อ่าน พูด ฟัง คิด และเขียนอย่างลึกซึ้ง (Lorenzen, 2001; Mckinney, 2009)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้น โดยการลงมือกระทำและสะท้อนคิดสิ่งที่ตนกำลังกระทำจากข้อมูลหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ รับผ่านทางการอ่าน พูด ฟัง คิด เขียน เพื่อนำไปสู่การแปลความและถ่ายทอด โดยต้องมีกระบวนการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และการสะท้อนคิด

4.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1. ส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระและมีวิจารณญาณทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงตัดสินใจเลือกปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง ในการมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาการประเมินตัดสินใจ และการสร้างสรรค์ (วัชรา เล่าเรียนดีและคณะ, 2545; ฝนพรม พุทธนา, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2563; กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

2. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นทีมเพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรา เล่าเรียนดีและคณะ, 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

3. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียน และครู ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถที่บ่งบอกความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตัวเองตามแนวคิดของพหุปัญญา (วัชรา เล่าเรียนดีและคณะ, 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2563; กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน มีจูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ ความสามารถ ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ (วัชรา เล่าเรียนดีและคณะ, 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562; พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2563; กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

5. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ (Passive Learning) เพราะสอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำโดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บจำในระบบความจำระยะยาวทำให้ผลการเรียนรู้ ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่าซึ่งอธิบายไว้ ดังรูป

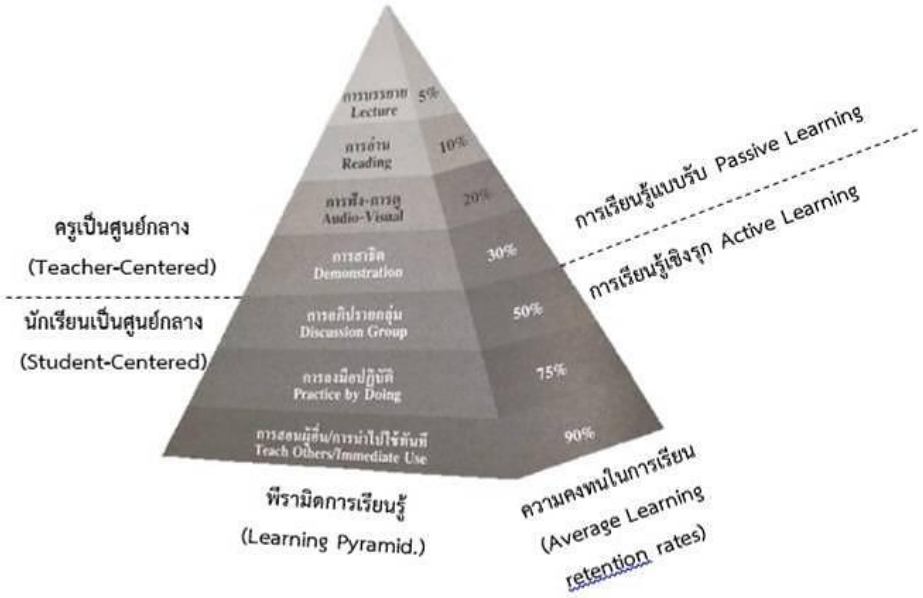

ภาพประกอบที่ 2 กรวยแห่งการเรียนรู้

จากรูปจะเห็นได้ว่า กรวยแห่งการเรียนรู้นี้ได้แบ่งเป็น 2 กระบวนการ คือ

1) กระบวนการเรียนรู้ Passive Learning

- กระบวนการเรียนรู้โดยการอ่าน ท่อง จำ ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนได้เพียง 10 %

- การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมอื่นในขณะที่อาจารย์สอนเมื่อเวลาผ่านไปผู้เรียนจะจำได้เพียง 20 % หากในการเรียนการสอนผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30 %

- กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ดูภาพยนตร์ การสาธิต จัดนิทรรศการให้ผู้เรียนได้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาหรือดูงานให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเป็น 50 %

2) กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

- การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ ความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เขาได้มีโอกาสร่วมอภิปรายให้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสารทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 70 %

- การนำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริงมีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นถึง 90 % (วัชรา เล่าเรียนดีและคณะ. 2545)

6. ผู้เรียนได้รับการบ่มเพาะพัฒนาคุณธรรม เจตคติ และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน (พิมพันธ์ เดชะคุปต์. 2563)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย และเกิดร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นทีมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก

1. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดกระบวนการสื่อสาร และถ่ายทอดเนื้อหาให้กับผู้เรียนเพียงอย่างเดียว เน้นการพัฒนาระดับสูง (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein, 1996)

2. เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติมากกว่าฟังบรรยาย (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein. 1996)

3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อ่าน เขียน และอภิปราย (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein, 1996; Silberman, 1996)

4. เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวนักเรียน (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein, 1996)

5. เน้นการวัดและประเมินการคิดระดับสูง (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein, 1996)

6. ทั้งครูและนักเรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับจากการสะท้อนความคิดอย่างรวดเร็ว (Bonwell & Eison, 1991; Shenker, Goss and Bearstein, 1996)

7. มีปฏิสัมพันธ์ ผู้เรียนมีการพูดคุยกับเพื่อนร่วมชั้นและยังเป็นการสร้างการร่วมมือกันและการมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Silberman, 1996)

8. มีการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ และการสรุปของผู้เรียน (Silberman, 1996; ณัฐวดี ธาตุดี, 2561; วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู, 2562; กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

9. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมเนื้อหาบทเรียนกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ปัญหาของในท้องถิ่นชุมชนของตนเองและสังคม หรือประเทศชาติ (กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564)

10. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง (กวิสรา อับดุลลาติฟ, 2564; วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู, 2562)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบไปด้วยการเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำ ร่วมมือกันในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกัน ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริง มีการคิดระดับที่สูงขึ้นในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินผล

4.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ศาสตราจารย์ ดร.อัชขาน ดร.ลาปีดอท และดร.ราโกนิส นักคอมพิวเตอร์ศึกษาชาวอิสราเอลเป็นผู้นำเสนอรูปแบบการสอนนี้เพื่อให้นักศึกษาครูสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษามีแนวทางในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกรูปแบบดังกล่าวมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้น ประกอบด้วย ขั้นเร้าความสนใจ (Trigger) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity) ขั้นอภิปราย (Discussion) และขั้นสรุป (Summary) ดังนี้

1. ขั้นเร้าความสนใจ เป็นการเสนอบทเรียน เริ่มด้วยการกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียนโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายและสร้างความท้าทายการเรียนรู้ของนักเรียน อาจใช้คำถามปลายเปิดให้นักเรียนได้คิดเกิดความสงสัย เกิดคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้สอนเสนอและเกิดการตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาคำตอบต่อไป

2. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ต่อเนื่องจากขั้นแรกครูผู้สอนสามารถเลือกใช้เทคนิควิธีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้กิจกรรมต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาจุดประสงค์และเรื่องที่ได้กระตุ้นความสนใจไว้แต่แรก

3. ขั้นอภิปราย หลังจากเรียนรู้แล้วในช่วงท้ายครูผู้สอนจะให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอความคิดเห็น และความคิดรวบยอดที่นักเรียนได้เรียนรู้ ในขั้นนี้ครูทำหน้าที่เป็นผู้ฟังและจดบันทึกข้อผิดพลาดของนักเรียนโดยไม่ติชมหรือวิจารณ์เนื่องจากในขั้นนี้นักเรียนทั้งชั้นกำลังเป็นผู้โต้แย้งถกเถียงระหว่างกัน

4. ขั้นสรุป ขั้นนี้จะแตกต่างจากสามขั้นตอนแรกที่นักเรียนเป็นผู้กระทำและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองแต่ขั้นนี้ครูจะเป็นผู้มีบทบาทหลักสรุปการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งหมดตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งถึงขั้นที่สาม โดยเน้นความคิดรวบยอดหลักและเติมเต็มให้การเรียนรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดร.Tileston ผู้พัฒนารูปแบบที่ชื่อว่ารูปแบบยุทธวิธีการเรียนรู้เชิงรุก (Strategic Learning Model) เป็นนักการศึกษาผู้นำด้านหลักสูตรและการสอน การบริหาร การวิจัย และเป็นนักเขียนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาทางการศึกษาในระดับประเทศมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ในระยะเวลากว่า 25 ปี ที่ผ่านมา เธอได้ให้ความสนใจกับการวิจัยด้านสมอง

การเรียนรู้ และการพัฒนาความกล้าในระยะยาว ตลอดจนได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกนี้ขึ้นผ่านการวิจัยและการวิเคราะห์อภิปราย (Meta Analysis) ว่าทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา กระบวนการของรูปแบบมีด้วยกัน 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นสร้างการเชื่อมต่อ (Pugging in) ขั้นเสริมพลังการเรียนรู้ (Powering up) ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลสร้างความหมาย (Synthesizing)ขั้นใช้แหล่งความรู้ภายนอกสนับสนุน(Outsourcing) และขั้นไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflecting) ซึ่งแต่ละขั้นมีความสำคัญดังนี้

1. ขั้นสร้างการเชื่อมต่อ (Plugging in)

ขั้นนี้ถือเป็นการจัดปัจจัยเบื้องต้นก่อนสอนตามรูปแบบ เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการจัดสภาพ แวดล้อมเพื่อเอื้อต่อการเรียนทั้งด้านกายภาพ และในเชิงจิตวิทยาที่สนองตอบต่อลักษณะของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน รู้สึกสบายใจที่จะเรียนรู้และพบกับความสำเร็จ เป็นการเตรียมบริบทที่เกี่ยวข้องก่อนสอน ทั้งนี้ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญ กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ครูต้องดำเนินการดังต่อไปนี้บริบทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ควรจัดให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน

1.1 ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสำเร็จ และใช้พลังความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง (Self-Efficacy) เพื่อสร้าง ความสำเร็จครั้งใหม่ต่อไป

1.2 ไม่สร้างบรรยากาศที่เคี่ยวเข็ญบังคับ (Nonthreatening) หรือการจัดทุกอย่างไว้เป็นสูตรสำเร็จ เพราะผู้เรียนยุคดิจิทัลควรได้เรียนรู้จากการลองผิดลองถูกด้วยตัวเขา

1.3 จัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้ว่าพวกเขามีความพร้อม และมีปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ที่พร้อม อาทิ ระยะเวลา และคำปรึกษาที่มีคุณภาพ เป็นต้น

1.4 ทำให้ผู้เรียนมองเห็นว่าสิ่งที่เรียนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับตัวเขาอย่างไรบ้าง

2. ขั้นเสริมพลังการเรียนรู้ (Powering up)

การเสริมพลังการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนาเสนอไว้มีพื้นฐานมาจากระบบการเรียนรู้ของสมอง (Brain-based Learning) และระบบการรู้คิด (Metacognitive System) ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทุกประสาทสัมผัส (Senses) ในการรับรู้ข้อมูลในเบื้องต้น และนำสู่การประมวลผลในสมองต่อไป ในส่วนของครูจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนใช้ระบบดังกล่าวได้ผ่านการมีมุมมองดังต่อไปนี้

2.1 ทำให้ผู้เรียนเชื่อว่าเขามีความสามารถเพียงพอต่อการสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้

2.2 สร้างความรู้สึกเชิงบวกต่อการเรียน ห้องเรียน ครู เพื่อนร่วมชั้น บรรยากาศเช่นนี้ จะช่วยให้สมอง เกิดแรงขับที่ทรงพลัง

2.3 ทำให้รู้สึกว่าพวกเขามีเครื่องมือการเรียนรู้ (Tools) สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ

2.4 ทำให้มองผลของการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นว่ามีความสำคัญ คุ้มค่า คุ้มเวลา และความพยายามที่ใต้ทุ่มเทลงไป

3. ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลสร้างความหมาย (Synthesizing)

ผู้เขียนกล่าวถึงการสังเคราะห์ว่าเป็นการเรียนรู้โดยนำข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลายในเรื่องเดียวกันมาบูรณาการ ทำให้เกิดความหมายและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนวิธีการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสังเคราะห์ความรู้ได้นั้นต้องเกิดจากการผสมผสานวิธี ดังแนวทางต่อไปนี้

3.1 มอบหมายงานที่เป็นสาระ (Serious Work)

3.2 ผู้เรียนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการเรียนรู้

3.3 ใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะโปรแกรมนำเสนอ (PPT)

3.4 สนับสนุนด้วยผลการวิจัย

3.5 ไข้ทรัพยากรการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

3.6 ใช้การบรรยายเท่าที่จำเป็นโดยอยู่ในขอบเขตความสามารถที่จะรับฟังของผู้เรียน อาทิ 5 นาที นักเรียนในชั้นเล็ก ๆ

3.7 สร้างห้องเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน (Community of Learner Together)

4. ขั้นใช้แหล่งความรู้ภายนอกสนับสนุน (Outsourcing)

ในขั้นนี้ผู้เขียนเสนอว่าเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนควรได้แสดงความรู้ความเข้าใจโดยใช้ข้อมูลและวิธีการของเขาเอง ทั้งนี้อาจใช้แหล่งข้อมูลจากภายนอกเพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเต็มให้ความรู้นั้น มีความหมายยิ่งขึ้น แหล่งข้อมูลจึงมิได้หมายถึงสถานที่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกสิ่งที่มองเห็น สัมผัสเคลื่อนไหว และถ้อยคำภาษา เป็นต้น ผู้เขียนได้เสนอวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนนั่นคือ การใช้รูปแบบการสอนรูปธรรม (Concreat-Model) อาทิ ผังกราฟิกต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนการเรียนรู้ โดยเฉพาะความคิดรวบยอดในเรื่องที่ยาก อาทิ เรื่องลำดับการเปรียบเทียบ และการจำแนก เป็นต้น

5. ขั้นไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflecting)

ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของรูปแบบ เป็นขั้นที่ฝึกผู้เรียนให้คิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนเองที่จะเชื่อมโยงความรู้สู่การนำไปใช้ในโลกแห่งความเป็นจริง

ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่าหลักสูตรและการสอนที่จัดขึ้นจะไร้ค่าถ้าหากไม่สามารถทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตได้ รวมทั้งเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผู้เรียนการไตร่ตรองสะท้อนคิดตามทัศนะของผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 2 ประการ คือ การแสดงแนวทางที่ผู้เรียนจะนำข้อมูลความรู้ไปใช้ และการประเมินการเรียนรู้เป็นรายบุคคลจากการรู้คิด (Metacognition) ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล รูปแบบการจัดการเรียนรู้

มีงานวิจัยที่บ่งชีว่าการเรียนรู้เชิงรุก ก่อประโยชน์ให้กับผู้เรียน โดยเพิ่มแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ ลดการแข่งขัน และการแยกตัวจากขันเรียนของผู้เรียน ทุกคนเรียนรู้ ที่จะทำงานร่วมกัน และสามารถได้ ข้อมูลย้อนกลับทันที เนื่องจากหลักกรของการเรียนรู้เป็น แบบที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่า คำแนะนำได้จากการเรียนรู้กับเพื่อนมีคุณค่า (Meyers & Jone, 1993) เรียนรู้ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เดิม และส่งเสริมความจำในระยะยาว และพัฒนาทักษะความคิดระดับสูงอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ประเมินข้อมูลในสถานการณ์ใหม่ได้ ดีในที่สุด จะช่วยให้ ผู้เรียนเกิด แรงจูงใจจนสามารถชี้นำตนเองตลอดชีวิตในฐานะผู้ฝึกใฝ่การเรียนรู้

4.5 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วัชรา เล่าเรียนดี ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิณ ศิริสัมพันธ์ (2560) ได้สรุปบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ตั้งความคาดหวังว่าผู้เรียนแต่ละคนจะเกิดผลการเรียนรู้ตามระดับคุณภาพที่กำหนดหรือยอมรับได้

2. รับพิจารณาเฉพาะผลงาน หรือชิ้นงานคุณภาพ (Quality Work) เท่านั้น

3. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งที่เรียน และเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม ความรู้ที่ได้รับ และโลกของความเป็นจริง

4. ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เชิงรุก (Active Participant) โดยเป็นทั้งโค้ช ทั้งผู้แนะนำ ปรึกษา และผู้อำนวยความสะดวก

5. ประเมินการเรียนรู้ด้วยวิธีการหลากหลาย และให้มุมมองแก่ผู้เรียนเพื่อให้เห็นความสามารถของของตนเอง

6. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติอย่างมีความหมาย และนำไปประยุกต์ใช้ในความเป็นจริงของชีวิตประจำวัน

กวิสรา อับดุลลาติฟ (2564) ได้กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูผู้สอน จำเป็นจะต้องออกแบบกิจกรรม ที่สะท้อนการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

และสูงขึ้นโดยเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยผู้สอนสามารถดำเนินการดังนี้

1. สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนอย่างมีส่วนร่วม อาทิเช่น การเจรจา ถามตอบ โต้ตอบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนเพื่อนร่วมชั้นเรียน

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้ ผู้สอนลดบทบาท การสอนจากการให้ความรู้โดยตรงแต่เน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความสำเร็จในการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเมินค่าและคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เป็นพลวัต (มีการเคลื่อนไหว/การขับเคลื่อน) โดยเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัวปัญหาของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ

4. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน วางแผนเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนและเวลาอย่างชัดเจนผ่านรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ ตื่นเต้นท้าทายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากวิธีการสอนที่หลากหลายรูปแบบ

6. การยอมรับในความสามารถของผู้เรียน การแสดงออกทางความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องเปิดใจยอมรับและเคารพความคิดเห็นต่างของผู้เรียนอย่างมีความหมาย

7. ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัดความชอบความสนใจ และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนควรให้ความสนใจ

8. การสร้างบรรยากาศในการเรียนในลักษณะที่ให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบ และมีความสุขในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุดและให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายและในขณะที่กำลังจัดการเรียนรู้นั้น

พลอยไพลิน นิลกรรณ์ (2564) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนกิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

2. สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมและการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นพลวัตส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมรวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

4. จัดสภาพการเรียนรู้แบบร่วมมือและส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในกลุ่มผู้เรียน

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ท้าทายและให้โอกาสผู้เรียนได้รับวิธีการสอนที่หลากหลายวางแผนเกี่ยวกับเวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจนทั้งในส่วนของเนื้อหาและกิจกรรม ครูผู้สอนต้องใจกว้างยอมรับในความสามารถในการแสดงออกและความคิดเห็นของผู้เรียน

5. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอน

5.1 ความหมายของการนิเทศ

การนิเทศการศึกษามีความหมายแตกต่างกันตามยุคสมัย มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้หลายความหมาย ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2558) กล่าวว่า ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ ระบบการให้ความช่วยเหลือ และการสร้างความร่วมมือกับครูในการสร้างคุณภาพผู้เรียน

วัชรา เล่าเรียนดี (2554) กล่าวว่า การนิเทศว่า หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาหรือ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน

กลิคแมน (Gilckman, 1990) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาไว้ว่า การปรับปรุงการจัด การเรียนการสอน ที่มีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุปการนิเทศการศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยผู้นิเทศใช้หลักการทางวิชาการ และจิตวิทยาสังคม ให้การแนะนำ ให้คำปรึกษา เสนอแนะช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนผู้รับการนิเทศ บนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย และผู้รับการนิเทศยอมรับนำไปปรับปรุง พัฒนา การจัดการศึกษาโดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรอย่างแท้จริง

5.2 หลักการนิเทศ

การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ผู้นิเทศต้องอาศัยหลักการในการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักการศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

ณัฐชานันท์ ทิพยมนตรี (2553) กล่าวว่า หลักการนิเทศในยุคดั้งเดิมจะต้องผสมผสานแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพครู และระดับคุณภาพของผู้บริหาร ดังนั้นหลักการนิเทศในยุคใหม่ที่ควรจะเป็น คือ

1. การนิเทศการศึกษา จะต้องได้รับการร่วมมือร่วมใจกับทุกฝ่าย

2. การนิเทศการศึกษา มุ่งให้ครูสามารถคิดค้นวิธีการทำงานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การนิเทศการศึกษาเป็นช่วยพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และควรเป็นการนิเทศการศึกษาที่เป็นไปอย่างไม่มีพิธีรีตรอง ดำเนินการอย่างง่าย ๆ

4. การนิเทศการศึกษาต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นบรรยากาศที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และช่วยครูให้พบวิธีที่ดีกว่าในการจัดการเรียนการสอน

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล (2552) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาไว้ 17 ข้อ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูได้พึ่งตนเอง โดยไม่หวังพึ่งศึกษานิเทศก์

2. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในการเรียนการสอนด้วยตนเอง และทำให้เกิดความเชื่อมั่น

3. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทราบถึงความต้องการของครู และการวางแผน ในการนิเทศให้ตรงกับความต้องการของครู

4. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะได้ทราบถึงปัญหาของครู และเป็นการให้ความสำคัญกับปัญหา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น

5. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ให้ครูได้ร่วมแก้ปัญหาร่วมกันในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน

6. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นให้ครูได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด

7. การนิเทศการศึกษาเป็นการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ของครูให้ได้มากที่สุด

8. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการหาเครื่องมือที่เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสมให้แก่ครูเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

9. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ให้ครูได้รู้จักใช้ประโยชน์กับวัสดุที่มีในท้องถิ่น มาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่นตนเอง

10. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยเหลือครูในการจัดหาหนังสือเอกสาร และตำราที่ใช้ในการดำเนินการในชั้นเรียน และการจัดการเรียนการสอน

11. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

12. การนิเทศการศึกษามุ่งที่จะให้บุคลากรในโรงเรียนยอมรับ และนับถือกันภายใต้การร่วมมือกันภายในโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย

13. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ครูจะได้แสดงผลการจัดการเรียนการสอนให้แก่ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบโดยสม่ำเสมอ

14. การนิเทศการศึกษามุ่งช่วยสร้างความตระหนัก ความเข้าใจในการจัดการศึกษาแก่ผู้บริหาร เพื่อเข้าใจบทบาทในการช่วยการจัดการศึกษา

15. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาขององค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ต่อการจัดการศึกษา

16. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการหาข้อมูลเพื่อนำไปจัดทำวิจัยในการศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

17. การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นที่จะสร้างความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ของการจัดการศึกษาอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton, & Brueckner, 1995) กล่าวถึง หลักการนิเทศไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นการดำเนินการในรูปแบบที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการการนิเทศที่ดี ที่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และตามนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องเป็นไปตามสภาพความเป็นจริงและเกณฑ์ที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบ มีการปรับปรุงและประเมินผล ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ การนิเทศควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูลและสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือได้

3. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นกระบวนการที่เคารพในความแตกต่างของบุคคล เน้นความร่วมมือ ร่วมใจในการดำเนินการ รวมทั้งใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นมุ่งสู่ความสำเร็จในการดำเนินงาน ในรูปแบบของประชาธิปไตย

4. การนิเทศการศึกษาเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของบุคคล แล้วเปิดโอกาส ให้ได้แสดงออกและพัฒนาศักยภาพเหล่านั้น ในรูปแบบการสร้างสรรค์งานอย่างเต็มความสามารถ

อดัมส์ (Adams, 1993) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษา คือ การนิเทศการศึกษามุ่งเน้นให้ครู มีความสามารถในการคิดค้นวิธีการทำงานของตนเอง มีความสามารถในการคิดค้นสร้างสรรค์พัฒนา ตนเองและสามารถตัดสินปัญหาของตนเองได้

สรุปได้ว่าหลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญ คือ เน้นที่ความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นวิทยาศาสตร์ มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย มีความเป็นกัลยาณมิตร และมีความคิดสร้างสรรค์โดยดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

5.3 เทคนิควิธีการนิเทศ

เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะทำกิจกรรมการนิเทศการศึกษาสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาได้ให้ความหมายของเทคนิควิธีการนิเทศการศึกษา และเสนอเทคนิควิธีการนิเทศการศึกษา ดังนี้

สุรชาติ ภูผาผุย (2550 : 64) กล่าวถึงเทคนิคการนิเทศการศึกษา ซึ่งสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการขั้นตอนการทำงานที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนในการทำงาน การควบคุม กำกับ และติดตามเป็นสิ่งสำคัญ ในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศสามารถดำเนินการได้หลายวิธีดังนี้

1. การนิเทศทางตรง เป็นการปฏิบัติการนิเทศด้วยตนเอง ซึ่งปฏิบัติตามโครงการ แผนงานรวมทั้งสื่อนิเทศต่าง ๆ และวิธีการนิเทศที่เตรียมไว้

2. การนิเทศทางอ้อม เป็นการปฏิบัติการนิเทศโดยการใช้สื่อแทนผู้นิเทศ หรือการนิเทศทางไกล ได้แก่ การส่งเอกสารแนะนำการปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้เอกสารหลักสูตร คู่มือครูนิตยสาร จุลสาร เทปบันทึกเสียง สไลด์ วีดิทัศน์ หรือ ใช้วิทยากรที่เชี่ยวชาญความรู้สาขาต่าง ๆ มาแนะนำ หรือพาทำ เพื่อช่วยเหลือแทนผู้นิเทศ

3. การนิเทศภายใน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องจึงสนับสนุนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนให้มีการนิเทศพัฒนาคุณภาพการศึกษาของทุกห้องเรียน

4. การประชุมปฏิบัติการ จัดนิเทศโดยมีกลุ่มบุคลากรเป้าหมาย เช่น การประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ประชุมปฏิบัติการฝึกการใช้เทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ วีดีทัศน์ เป็นต้น

5. การประชุม ปรึกษาหารือ การประชุมชี้แจงเฉพาะเรื่อง เช่น การประชุมครูผู้รับผิดชอบงาน/โครงการอนามัยโรงเรียน

6. การประชุมอบรม/สัมมนา

7. การศึกษาดูงาน

8. การเผยแพร่ผลงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555 : 1) กล่าวถึงความหมายของเทคนิคการนิเทศการศึกษา และเทคนิคการนิเทศที่ใช้ได้ผลดี ดังนี้

เทคนิคการนิเทศ หมายถึง วิธีการนำกิจกรรมต่าง ๆ ทางการนิเทศไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลาหรือสถานการณ์นั้น ๆ ในที่นี้จะขอนำเสนอเทคนิคที่ใช้ได้ผลดี มี 3 เทคนิควิธีการ ได้แก่ เทคนิควิธีการนิเทศโดยการสอนแนะ เทคนิควิธีการนิเทศโดยกระบวนการวิจัย และเทคนิควิธีการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ซึ่งแต่ละเทคนิควิธีการมีรายละเอียด ดังนี้

1. เทคนิคการสอนแนะ เป็นเทคนิคที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแนะนำหรือเรียนรู้จากผู้ชำนาญการ (Coach) ในลักษณะที่ได้รับคำแนะนำหรือเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติงาน ในการนำเทคนิคนี้ไปใช้ผู้นิเทศควรมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1.1 สร้างความไว้วางใจกับผู้รับการนิเทศ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่น โดยการศึกษาข้อมูลของผู้รับการนิเทศ เช่น จุดเด่น ผลงานเด่น อัธยาศัย การให้คำชมเชย การสร้างบรรยากาศที่ดี

1.2 ใช้คำถามที่เป็นเชิงของความคิดเห็น ไม่ทำให้ผู้ตอบจนมุมหรือเกิดความไม่สบายใจในการตอบ

1.3 เสนอแนะแนวทางแก้ไขหรือการพัฒนางานในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

1.4 นำข้อเสนอหรือแนวทางที่ร่วมกันคิดให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติ โดยผู้นิเทศคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด หรืออาจต้องสาธิตให้ดู

2. เทคนิคการนิเทศโดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบที่เชื่อถือได้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การนำกระบวนการวิจัยมาเป็นเทคนิคหนึ่งในการนิเทศการศึกษา จำเป็นที่ผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัย และสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานนิเทศการศึกษา ดังนี้

2.1 การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหา ผู้นิเทศจะทำงานร่วมกับครูโดยตรง ดังนั้นจึงต้องวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ (ครู) จุดเด่น จุดควรพัฒนาร่วมกับครู วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ลักษณะปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับครู เช่น ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยมองในด้านของความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการและเจตคติเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

2.2 การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุของปัญหา ผู้นิเทศจะร่วมกับผู้รับการนิเทศกำหนดวิธีและแนวทางการนิเทศเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ คิด พัฒนาสื่อและนวัตกรรม

ซึ่งอาจเป็นวิธีการ/กิจกรรมการนิเทศ สื่อการนิเทศ เช่น เอกสาร คู่มือ ชุดพัฒนา สิ่งเหล่านี้จะอยู่บนพื้นฐานของหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการนั้น ๆ ตลอดทั้งมีการหาคุณภาพของสื่อที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้มีความเชื่อถือได้

2.3 การดำเนินการนิเทศ โดยนำวิธีการ/กิจกรรมที่เป็นสื่อ นวัตกรรมที่พัฒนาไปใช้ในการนิเทศ ในขั้นตอนนี้จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติที่เหมาะสมหรือการอธิบายในเชิงคุณภาพ (พรรณนา)

2.4 การสรุปผลและเขียนรายงาน โดยการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลไปสรุปผล ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้ครอบคลุมทุกประเด็น แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบที่เหมาะสมและมีคุณภาพ จากนั้นเขียนรายงานผลการปฏิบัติงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย โดยกำหนดกรอบการเขียนที่สอดคล้องกับการดำเนินงานวิจัย อาจจะเป็น 3 บท 4 บท หรือ 5 บท แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมรายละเอียดที่กล่าวมาแล้ว

2.5 การเผยแพร่ หลังจากที่ได้มีการสรุปและเขียนรายงานผลการปฏิบัติงานแล้ว ผู้นิเทศควรจะได้มีการเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจนำการเผยแพร่อาจทำได้หลายวิธี เช่น เวทีการนำเสนอผลงานทางวิชาการที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดการเผยแพร่ในลักษณะของบทความทางวิชาการ การเผยแพร่ทาง Internet เป็นต้น

3. เทคนิคการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

3.1 กรอบความคิดพื้นฐานของกัลยาณมิตรนิเทศ คือหลักธรรมความเป็นกัลยาณมิตร 7 ประการ ในที่นี้มุ่งเอาประเภทครู หรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ ได้แก่

3.1.1 ปิโย น่ารักในฐานเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

3.1.2 ครุ น่าเคารพ ในฐานประพฤติสมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3.1.3 ภาวนีโย น่าเจริญใจหรือน่ายกย่อง ในฐานทรงคุณ คือ ความรู้ และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ

3.1.4 วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไรคอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

3.1.5 วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว

3.1.6 คัมภีรัญ จะกถัง กัตตา แถลงเรื่องล้ำลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

3.1.7 โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะ คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

จากการศึกษาเทคนิควิธีการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่าเทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาหมายถึง วิธีการทำกิจกรรมการนิเทศไปสู่การปฏิบัติการนิเทศอย่างเหมาะสมกับบุคคล กลุ่มคน สถานที่เวลา หรือสถานการณ์นั้นซึ่งมีหลายวิธี เทคนิควิธีการนิเทศการศึกษาแต่ละวิธีการมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ รวมถึงมีการควบคุม กำกับ และติดตาม เพื่อให้การนิเทศเป็นไปตามแผนงานโครงการที่กำหนด และบรรลุวัตถุประสงค์ของการนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 กระบวนการนิเทศ

ผู้ศึกษาได้ศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้เสนอไว้จากเอกสารและงานวิจัย ซึ่งการนิเทศการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ดำเนินการเป็นกระบวนการมีลำดับขั้นตอน ผู้ศึกษาขอเสนอ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 9) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาโดยกระบวนการเดมมิ่ง (Deming Process) ซึ่งเป็นวงจร เรียกว่า วงจรเดมมิง (Deming Circle) หรือโดยทั่วไปนิยมเรียกกันว่า P-D-C-A ซึ่งเป็นวงจรควบคุมคุณภาพมาปรับใช้ในการดำเนินการนิเทศการศึกษา โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (P-Planning)
2. การปฏิบัติตามแผน (D-Do)
3. การตรวจสอบ/ประเมินผล (C-Check)
4. การปรับปรุงแก้ไข (A-Act)

สรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

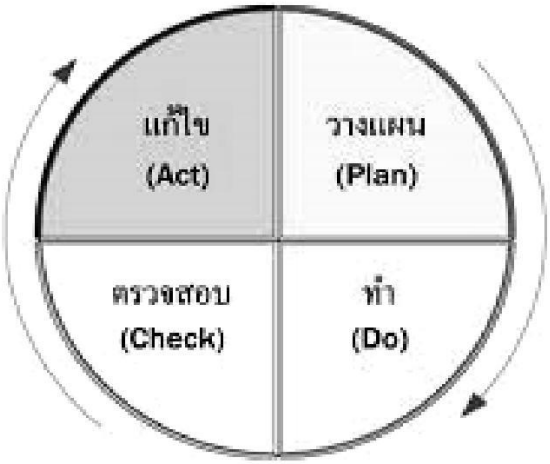

ภาพประกอบที่ 3 วงจรควบคุมคุณภาพ

ที่มา: Deming W. Edwards. (1986). Out of the Crisis. p.215.

จากแผนภูมิกระบวนการ PDCA แต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมสำคัญ นำไปสู่การนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การวางแผน (P-Plan)
    1.1 การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
    1.2 การกำหนดจุดพัฒนาการนิเทศ
    1.3 การจัดทำแผนการนิเทศ
    1.4 การจัดทำโครงการนิเทศ
2. การปฏิบัติงานตามแผน (D-Do)
    2.1 การปฏิบัติตามขั้นตอนตามแผน/โครงการ
    2.2 การกำกับติดตาม
    2.3 การควบคุมคุณภาพ
    2.4 การรายงานความก้าวหน้า
    2.5 การประเมินความสำเร็จเป็นระยะ ๆ
3. การตรวจสอบและประเมินผล (C-Check)
    3.1 กำหนดกรอบการประเมิน
    3.2 จัดหา/สร้างเครื่องมือประเมิน
    3.3 เก็บรวบรวมข้อมูล
    3.4 วิเคราะห์ข้อมูล
    3.5 สรุปผลการประเมิน

4. การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A-Act)

4.1 จัดทำรายงานผลการนิเทศ

4.2 นำเสนอผลการนิเทศและเผยแพร่

4.3 พัฒนาต่อเนื่อง

อุทัย บุญประเสริฐ, และชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2556) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา 4 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ (Analysis) เพื่อกำหนดสิ่งที่ต้องการ เพื่อสิ่งที่ต้องปฏิบัติจัดทำให้ประสบผลสำเร็จ

2. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดขั้นตอน เค้าโครงการทำงานด้วยวิธีการที่เหมาะสมให้บรรลุตามความต้องการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดภายใต้สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดที่มีอยู่

3. ลงมือปฏิบัติ (Doing) เป็นการลงมือดำเนินงานตามขั้นตอนการทำงานในแต่ละเรื่องตามที่กำหนดไว้

4. การนิเทศติดตามผล (Supervisions) เป็นการติดตามช่วยเหลือกำกับสนับสนุนให้สามารถทำงานจนบรรลุผล

จากการศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่ากระบวนการนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงาน การนิเทศ และการประเมินผล

5.5 การประเมินผลการนิเทศ

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล (2562) กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนเริ่มขึ้นจากต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสามารถดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงปัญหาหรือจุดที่โรงเรียนจะพัฒนา โดยมีตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ และเกณฑ์มาตรฐานขั้นค่าทางด้านวิชาการของโรงเรียนเป็นตัวกำหนด และนำมาเปรียบเทียบกับระดับคุณภาพ เพื่อจะหาแนวทางพัฒนาต่อไป

2. แสวงหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนางานวิชาการ โดยพิจารณาศักยภาพของโรงเรียนทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ เพื่อนำมาพัฒนาด้วยกิจกรรมอย่างหลากหลายทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยมุ่งเน้นที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นหลักและปรับกิจกรรมที่เป็นโครงการพิเศษ บูรณาการเข้าสู่การจัดกิจกรรมในห้องเรียน โดยใช้ระบบนิเทศภายในโรงเรียน

มีการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ต้องให้เหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมาย คือ การพัฒนาวิชาการได้อย่างประสิทธิภาพ

3. การดำเนินการแก้ปัญหา และพัฒนาการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการ หรือกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรที่รับผิดชอบ และกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงในโรงเรียนจนบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง คือ การพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนเป็นสำคัญ

4. การนิเทศติดตามผลการแก้ปัญหา และพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน การดำเนินงานนิเทศติดตามผล เป็นวิธีการสำคัญในการติดตามตรวจสอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายควรมีวิธีการนิเทศติดตามผลอย่างหลากหลาย มีสื่อเครื่องมือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ทั้งนี้ในการนิเทศติดตามผลต้องสามารถระบุคุณภาพจากการนิเทศว่าอยู่ในระดับใด มีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร การดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนนั้นควรประสานสัมพันธ์กับงานนิเทศภายนอกโรงเรียน

5. การประเมินและรายงานผลการแก้ปัญหาและพัฒนาการประเมินการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาและรายงานเป็นวิธีที่ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียน สรุปผลการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนว่าบรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ สภาพความสำเร็จ ส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ส่วนใดที่จะต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้โรงเรียนควรดำเนินการประสานกับนิเทศภายนอกโรงเรียนในการช่วยเหลือแนะนำ

จากการศึกษาการประเมินผลการนิเทศ สรุปได้ว่า การประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การสรุปผลการสอนของครูผู้สอนในรูปของจำนวน แล้วนำผลมาตีค่า ว่าได้ผลในทางที่ดีเพียงใด

6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

6.1 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

สภาพที่อวัยวะทางการได้ยินไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้สมบูรณ์เป็นปกติ ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถรับรู้โดยการฟังเป็นปกติเหมือนคนทั่วไป ซึ่งอาจเป็นเด็กหูตึงหรือเด็กหูหนวกได้ (ผดุง อารยะวิญญู, 2535) บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ คนหูหนวก หมายถึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินระดับรุนแรงถึงหูหนวกซึ่งอาจะเกิดขึ้นตั้งแต่กำเนิดหรือภายหลังก็ตาม จนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการ

ได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล (Moores, 1987, ราชกิจจานุเบกษา, 2552; มลิวัลย์ ธรรมแสง, 2556; สุทิตย์ สิมมา, 2562)

กล่าวโดยสรุป บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินทางการศึกษา หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยิน ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลหูตึงที่มีระดับการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป หรือบุคคลหูหนวกที่มีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล

6.2 ประเภทของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ประเภทของความบกพร่องทางการได้ยินสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546; สุทิตย์ สิมมา, 2562; วิชิต ชัวเรืองโรจน์, 2550; อ้างถึงในสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563) ดังนี้

1. การสูญเสียการได้ยินการนำเสียงบกพร่อง เป็นภาวการณ์นำเสียงบกพร่อง ซึ่งเป็นผลจากโรคที่ทำให้เกิดความผิดปกติที่หูชั้นนอกและหูชั้นกลาง นอกหน้าต่างรูปไข่ออกมาเป็นผล ให้เกิดความผิดปกติของกลไกการส่งผ่านคลื่นเสียงไปสู่หูชั้นใน

2. การสูญเสียการได้ยินประสาทหูเสียบกพร่อง เป็นภาวะที่เกิดจากความผิดปกติที่หูชั้นในหรือประสาทรับเสียง โดยเฉพาะเสียงสนทนา คือ ได้ยินแต่ฟังไม่เข้าใจ

3. การสูญเสียการได้ยินชนิดการรับฟังเสียงบกพร่องแบบผสม เป็นภาวะที่เกิดความผิดปกติในการนำเสียงร่วมกับประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง พบในโรคที่มีความผิดปกติที่หูชั้นนอกและหรือหูชั้นกลาง ร่วมกับความผิดปกติของหูชั้นใน

4. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสมองส่วนกลาง เป็นความบกพร่องของสมองส่วนกลาง คือ ได้ยินเสียงแต่ไม่สามารถแปลสัญญาณเสียงนั้นได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถโต้ตอบสัญญาณนั้นกลับได้ด้วย

5. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสภาวะทางจิตใจ เกิดจากความผิดปกติทางจิตใจหรืออารมณ์ มิใช่จากสาเหตุทางร่างกาย

กล่าวโดยสรุป ประเภทของความบกพร่องทางการได้ยินเป็นภาวะที่เกิดความผิดปกติของหู ซึ่งขึ้นอยู่ว่าจะเกิดความบกพร่องจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ทำให้เกิดความสูญเสียการได้ยิน

6.3 ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงลักษณะของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งสามารถมองเห็นได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือวัดมีลักษณะ ดังนี้

6.3.1. ลักษณะอาการ

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเมื่ออยู่วัยทารกจะไม่มีปฏิกิริยาต่อเสียงรอบตัว แม้จะมีเสียงดัง ๆ ก็ไม่สะดุ้ง ไม่มองตามทิศทางที่เกิดเสียง เมื่อเติบโตขึ้นสังเกตเห็นว่าเด็กไม่ค่อยตอบคำถามทันที หรือมักจะถามซ้ำ บางทีก็ชอบเอามือป้องหูครอบหูไว้ เมื่อมีคนพูดด้วยก็ชอบเอนศีรษะเข้ามาใกล้ ขยับตัวเข้าใกล้มากเพื่อจะให้ได้ยินเสียง เด็กอาจบ่นปวดหูและมักหายใจทางปาก (ศรียา นิยมธรรมและประภัสสร นิยมธรรม,2525 อ้างถึงใน ธัญลักษณ์ มุกดาภิรมย์, 2546) มักจ้องตา จ้องปากและหน้า และเวลาสื่อสารบุคคลหูหนวกส่วนมากดูร่าเริงและมักใช้การยิ้มเป็นการสื่อสาร ยิ้มแสดงความเป็นเพื่อหรือเป็นมิตร (พูนพิศ อมาตยกุล, 2545)

6.3.2 ลักษณะการพูด

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาทางการพูด อาจจะพูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัดขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยินของแต่ละบุคคล นอกจากการพูดนี้ขึ้นอยู่กับอายุหากสูญเสียการได้ยินมาตั้งแต่กำเนิดจะมีปัญหาในการพูดอย่างมาก (อรนุช ลิมตศิริ, 2551; ผดุง อารยะวิญญ, 2542; สุทิตย์ สิมมา, 2562; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563)

6.3.3 ลักษณะภาษา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาเกี่ยวกับภาษา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ในวงจำกัด เขียนสลับ เรียงคำไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เป็นต้น ยิ่งสูญเสียการได้ยินมากเท่าใดยิ่งมีปัญหาทางภาษามากขึ้นเท่านั้น (อรนุช ลิมตศิริ, 2551; ผดุง อารยะวิญญ, 2542; สุทิตย์ สิมมา, 2562; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563) บางกรณีจะพูดเสียงดังหรือเสียงเบาผิดปกติ มักจะหลีกเลี่ยงการสนทนากับผู้อื่น (ศรียา นิยมธรรมและประภัสสร นิยมธรรม, 2525 อ้างถึงใน ธัญลักษณ์ มุกดาภิรมย์, 2546) ภาษามือจึงเป็นวัฒนธรรมของคนหูหนวกอย่างแท้จริง (พูนพิศ อมาตยกุล, 2545)

6.3.4 ลักษณะความสามารถทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีสามารถทางสติปัญญาเหมือนกับบุคคลปกติผู้ที่ไม่คุ้นเคยอาจคิดว่าบุคคลประเภทนี้มีระดับสติปัญญาต่ำ ความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เพราะว่าท่านไม่สามารถสื่อสารกับเขาได้ (อรนุช ลิมตศิริ, 2551; ผดุง อารยะวิญญ, 2542; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563) แต่อาจมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเด็กปกติ เนื่องมาจากเด็กเหล่านี้มีข้อจำกัดทางภาษา จึงทำให้อ่านเขียนข้อสอบได้ไม่ดีตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน (สุทิตย์ สิมมา, 2562) ต้องฝึกการฟังและการพูด หรือฝึกการอ่านมากขึ้นจะทำให้มีความสามารถในการเขียนได้ดี (Myklebust, 1946)

6.3.5 ลักษณะการปรับตัว

การปรับตัวเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจมีปัญหาในการปรับตัว มักจะไม่สามารถควบคุมตนเองได้ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการสื่อสารกับผู้อื่น หากสามารถสื่อสารได้ดีปัญหาทางอารมณ์อาจลดลงทำให้ปรับตัวได้ดี แต่ถ้าไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี อาจเกิดความคับข้องใจ ซึ่งผลต่อพฤติกรรม (สุทิตย์ สิมมา, 2562; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563)

กล่าวโดยสรุป ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่สามารถสังเกตได้มี 5 ลักษณะ คือ อาการ การพูด ภาษา ระดับสติปัญญา และการปรับตัว

6.4 ระดับความสูญเสียของการได้ยิน

ระดับความสูญเสียของการได้ยินมีนักการศึกษาในประเทศไทย และต่างประเทศส่วนมากนำแนวคิดมากจากทางการแพทย์ (Moores, 1987; Davis and Silverman, 1970; ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม, 2518; สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2563) ได้ยินแบ่งระดับความสูญเสียของการได้ยินเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับปกติ มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศไม่เกิน 25 เดซิเบล

2. ระดับสูญเสียการได้ยิน หรือระดับผิดปกติ มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มการได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศมากกว่า 25 เดซิเบล การสูญเสียการได้ยินแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. ระดับเล็กน้อย มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศตั้งแต่ 26 - 40 dB
2. ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศตั้งแต่ 41 - 55 dB
3. ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศตั้งแต่ 56 – 70 dB
4. ระดับรุนแรง มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศตั้งแต่ 71 - 90 dB
5. ระดับหนวก มีค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศมากกว่า 90 dB

6.5 วิธีการจัดการเรียนการสอนของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น จะต้องคำนึงถึงระดับการสูญเสียการได้ยิน ความพร้อม และคำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกันของเด็ก และควรยึดความสามารถของเด็ก โดยเฉพาะความสามารถทางภาษาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ พร้อมทั้งให้ความสำคัญและส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และการปรับตัวในสังคม เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (สุทิตย์ สิมมา, 2562) หลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ควรคลอบคลุมไปถึงการฝึกฟัง การฝึกสายตา การฝึกทักษะทางการพูด การฝึกทักษะทางภาษา การฝึกทักษะดังกล่าวควรกระทำตามลำดับขั้นตอนยากง่าย ส่วนเนื้อหาวิชา เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ควรครอบคลุมเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับ

เด็กปกติ แต่วิธีสอนตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์จำเป็นอาจแตกต่างออกไป หรือเพิ่มเติมจากที่มีใช้สำหรับเด็กปกติ ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการพิเศษของเด็กประเภทนี้ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กหูตึงนั้น ควรมุ่งเตรียมให้เด็กมีความพร้อมเพื่อการเรียนร่วมหรือเด็กที่เรียนร่วมอยู่แล้วก็ควรได้รับการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่างๆเพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนร่วม ดังนั้นหลักสูตรจึงควรเน้นการฝึก การแก้ไขการพูด การฝึกภาษาและการเรียนวิชาอื่น ๆ ควบคู่กันไป (ผดุง อารยะวิญญ, 2542)

มลิวัลย์ ธรรมแสง (มปป.) ได้กล่าวถึงระบบวิธีการสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า แบ่งเป็น 2 ระบบ ตามวิธีการสื่อสารของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยต่าง ๆ ทั่วโลก โรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทยที่เป็นสถานศึกษาของรัฐ มีทั้งหมด 20 โรงเรียน โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่จัดฉันเฉพาะความพิการในรูปแบบของโรงเรียนที่ให้บริการแบบประจำและไปกลับ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกโรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาตอนปลายและหรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น เด็กหูหนวกจำนวนหนึ่งได้เข้าเรียนร่วมในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในรูปแบบของการเรียนร่วมและสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะความพิการ เช่น วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล รายละเอียดของวิธีสอนผู้บกพร่องทางการได้ยิน มีดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอนพูด ซึ่งแบ่งเป็น

1.1 การสอนโดยการพูดและการอ่านริมฝีปาก วิธีนี้ครูจะใช้การพูดตามปกติ เด็กจะรับภาษาจากครู โดยการใช้การได้ยินที่เหลืออยู่โดยอาจใช้เครื่องช่วยฟังเป็นอุปกรณ์เสริมเพื่อช่วยให้ได้ยินชัดมากขึ้น ร่วมกับการพยายามอ่านคำพูดจากริมฝีปากของครูประกอบ เพื่อให้ได้ความที่สมบูรณ์มากขึ้นเด็กหูตึงจึงใช้คำพูดและท่าทางประกอบบ้างในการสื่อสารกับครูและเพื่อน ๆ วิธีการสอนพูดที่จึงเป็นวิธีการสอนในโรงเรียนปกติที่มีเด็กบกพร่องทางการได้ยิน ประเภทหูตึงเรียนร่วมทั้งลักษณะการเรียนแบบห้องเรียนพิเศษคู่ขนานและห้องเรียนร่วม

1.2 การสอนพูดโดยใช้การฟัง เป็นการสอนให้เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินที่กำหนดให้เด็กใช้เครื่องช่วยฟัง หรือเด็กที่ได้รับการผ่าตัดฟังประสาทหูเทียมแล้ว ซึ่งอาจทำให้เด็กสามารถได้ยินเสียงพูดใกล้เคียงกับการได้ยินปกติ วิธีการนี้ผู้เรียนจะใช้การเรียนรู้จากการฟังเป็นหลัก ในการสอนครูจะใช้การพูดตามปกตินักเรียนจะใช้การได้ยินจากเครื่องช่วยฟัง หรือส่วนใหญ่จะใช้ประสาทหูเทียมโดยไม่ใช้การอ่านริมฝีปากครู นักเรียนสื่อสารด้วยการพูดตามปกติ วิธีการสอนนี้ส่วนใหญ่ใช้ในคลินิกสอนพูดสำหรับเด็กผ่าตัดฝังประสาทหูเทียม เป็นการสอนรายบุคคลโดยมีผู้ปกครอง เข้าร่วมเรียนรู้ร่วมกันทั้งที่เป็นคลินิกของเอกชนและของโรงพยาบาล

2. วิธีการสอนโดยใช้ภาษามือ

2.1 การสอนโดยระบบรวม เป็นการสอนคนหูหนวกที่ใช้กันแพร่หลายในโรงเรียนสอนคนหูหนวก (โรงเรียนโสตศึกษา) ประเทศไทยประมาณปีพ.ศ. 2522 เป็นต้นมา วิธีการสอนแบบนี้มีความเชื่อว่าการสื่อสารของคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจทำให้หลายหลายทางเช่น การใช้ภาษามือ การสะกดนิ้วมือ การใช้การพูด ตลอดจนการใช้ท่าทาง เป็นต้น

2.2 การสอนแบบสองภาษาสองวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิธีสอนคนหูหนวกที่ยึดหลักการเรียนภาษามือ ซึ่งเป็นภาษาโดยธรรมชาติของคนหูหนวกเป็นหลัก โดยใช้สอนเด็กหูหนวกให้สามารถเรียนภาษามือให้ถูกต้องเป็นพื้นฐานก่อน แล้วค่อยเริ่มเรียนภาษาที่ใช้อ่านและเขียน เช่น ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น การจัดการในชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดให้เหมาะสมกับ ลักษณะของความบกพร่องทางการได้ยินของเด็กแต่ละระดับ และคำนึงถึงความสามารถที่ แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมควรมุ่งพัฒนาความพร้อมในทุกๆด้าน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สามารถปรับตัว และอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข

7. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน

คุณภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคลดังคำกล่าวของนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ทัศนคติ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

7.1 ความหมายของคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณภาพในตัวผู้เรียนที่มีความครอบคลุมในด้านความสามารถ และทักษะ ตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับ พิไล บัวสุวรรณ (2554) ที่กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถตามเป้าหมายของหลักสูตร คือเป็นคนเก่ง และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง และเป็นคนดี ผู้เรียนมีทักษะทางสังคมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุขในการทำงานและอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข และนอกจากนี้ ภัคพร บุญเคล้า (2555) กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน (students quality) หมายถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมปัจจุบัน อุดมสิน คันธภูมิ (2558) กล่าวว่า

คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้ง วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด (2559) กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี และจากการมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ธนสมพร มะโนรัตน์ (2560) กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่มีในตัวผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากศักยภาพและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู

สรุปได้ว่า คุณภาพของผู้เรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกได้ถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะตามหลักสูตรสถานศึกษา และมีพัฒนาการ ในด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียนสมรรถนะที่สำคัญ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด

7.2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้กล่าวว่า หลักสูตรแกนกลางมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทยมีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ โดยมีหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากลและความเสมอภาคโดยคนไทยทั้งปวง จะต้องมีสิทธิ์เสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพโดยไม่แบ่งชนชั้นหรือมีความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมีความยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดการศึกษาได้ทั้งการศึกษา ในระบบการศึกษานอกระบบและการตามอัธยาศัยได้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมไทยให้ผู้เรียนมีศักยภาพ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และ

ประกอบอาชีพจึงกำหนดจุดหมายของกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงพระประมุข

5. มีจิตสำนึกในการรอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับ และส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล มีคุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ การประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา

ความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม รวมทั้งการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) ความมุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กล่าวว่า ในการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านการวัดและประเมินผลโดยมีจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนผ่านยุทธศาสตร์ที่มีความครอบคลุม ทั้งการพัฒนางานวิชาการ การบริหารจัดการ การสร้างเครือข่ายการทำงาน และการกำกับติดตามใน 4 ยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

1. เพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญของทักษะจำเป็นพื้นฐานตามจุดเน้นที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

2. กระตุ้น เร่งรัด ส่งเสริมสนับสนุน การนำจุดเน้นไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทุกรูปแบบ

3. สร้างความพร้อมให้ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ในการนำจุดเน้นสู่การปฏิบัติ

4. สร้างความเข้มแข็งของการกำกับติดตาม และวัดผลประเมินผลให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนตามจุดเน้นเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพตามจุดเน้นให้นักเรียนทุกคนมีความสามารถทักษะและคุณลักษณะตามจุดเน้นแต่ละช่วงวัยเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งได้แก่ 1) ร้อยละของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพตามจุดเน้นต่าง ๆ 2) ระดับความสำเร็จของการนำจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนสู่การปฏิบัติ 3) ระดับความสำเร็จของสถานศึกษาที่ได้จัดการเรียนรู้ได้สำเร็จตามจุดเน้น และ 4) ระดับความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษาในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตามจุดเน้น ฉะนั้นในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานในสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเพื่อการตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้

สะท้อนสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ในระดับสถานศึกษา ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ด้านความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนโดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน (2555) ได้กำหนดตัวบ่งชี้เกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีสุขภาพกาย และการมีสุขภาพจิตที่ดี หมายถึง ผู้เรียนที่มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ รวมทั้งรู้จักดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย และผู้เรียนที่มีสุนทรียภาพมีความซาบซึ้ง รับรู้ในคุณค่าหรือมีอารมณ์ความรู้สึกในสิ่งดีงาม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

1.1 ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ รวมทั้งรู้จักดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย หมายถึง ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์ของกรมอนามัย และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ของกรมพลศึกษา หรือในสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และผู้เรียนปลอดจากปัญหาทางเพศ ยาเสพติด และสิ่งมอมเมา เช่น สุรา บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น

1.2 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีความซาบซึ้งรับรู้ในคุณค่าหรืออารมณ์ความรู้สึกในสิ่งที่ดีงามหรือความไพเราะ จากการฝึกฝนหรือซึมซับ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร เช่น กิจกรรมศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ หรือนันทนาการ เป็นต้น

2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ หมายถึง ผู้เรียนที่เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน เป็นคนดีของสังคม ซึ่งประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

2.1 ผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ได้แก่

2.1.1 บำรุง ดูแล กตัญญู สร้างความสุข ความสบายใจให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองตามอัตภาพ เช่น จัดหาหรือดูแลอาหารการกินของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง มีการ์ดอวยพร หรือของขวัญให้ตามเทศกาล เป็นต้น

2.1.2 ช่วยทำกิจธุระ การงาน เช่น ช่วยทำความสะอาดบ้านหรืองานบ้าน ช่วยซื้อของ ช่วยกิจธุระ การงานที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองขอให้ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ เป็นต้น

2.1.3 รักษาชื่อเสียงวงศ์สกุล เช่น การไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เป็นต้น

2.1.4 ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นลูกที่ดี เช่น เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ปฏิบัติตนในโอวาทของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไหว้พ่อแม่ผู้ปกครอง ก่อนไปและกลับจากโรงเรียน เป็นต้น

2.2 ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะของการเป็นผู้เรียนที่ดี ได้แก่ สุภาพ นอบน้อม โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมานะในการเรียน ดูแลรักษาสถานที่ และสิ่งของทั้งส่วนรวมและส่วนตัว อยู่อย่างพอเพียง รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย มีความยึดมั่นในวิถีชีวิต รวมทั้งมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และผู้เรียนที่ไม่ขาดเรียน ไม่มาสาย ไม่ออกจากการศึกษากลางคันเพราะปัญหาด้านความประพฤติ และไม่มีปัญหาด้านการปกครอง

2.2.1 สุภาพ นอบน้อม หมายถึง รู้จักให้เกียรติผู้อื่น เป็นกันเอง จริงใจ มีน้ำใจและเป็นมิตร เช่น ทักทาย หรือ ยกมือไหว้เมื่อพบครู ก้มตัวเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ ฯลฯ

2.2.2 โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง ช่วยเหลือคนอื่นด้วยความเต็มใจ เช่น การช่วยเพื่อนนักเรียน หรือช่วยงานครู แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ฯลฯ

2.2.3 รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น หมายถึง เข้าใจและยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ตั้งใจฟังเพื่อนอภิปราย/เล่าประสบการณ์หน้าห้อง/รายงานหน้าชั้นเรียน ไม่พูดคุยขณะที่เพื่อนพูด ฯลฯ

2.2.4 ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ เช่น ไม่คดโกง ไม่พูดปด ไม่หลอกลวง ไม่ลักขโมย ไม่ลอกการบ้าน ฯลฯ

2.2.5 มุ่งมานะในการเรียน หมายถึง ตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทบทวนบทเรียน สม่ำเสมอตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมาย ฯลฯ

2.2.6 ดูแลรักษาสถานที่ และสิ่งของ ทั้งส่วนรวมและส่วนตัว หมายถึง ช่วยทำนุบำรุงสถานศึกษา ดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวมและของตนเอง เช่น ทำความสะอาดห้องเรียน ปิดน้ำไฟเมื่อไม่ใช้ ไม่ขีดเขียนบนโต๊ะเรียน ฯลฯ

2.2.7 อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ฯลฯ

2.2.8 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรักความเป็นไทย หมายถึง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย ประวัติของบุคคลสำคัญ ตระหนักและปฏิบัติตน เป็นศาสนิกชนที่ดี มีความเคารพรัก ศรัทธาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจ และดำรงรักษาความเป็นไทย

2.2.9 ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หมายถึง มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และดำรงรักษาระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.3 ผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม หมายถึง ผู้เรียนให้การช่วยเหลือผู้อื่น หรือส่วนรวมในฐานะสมาชิกของสังคม และปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาจนเป็นนิสัย เช่น บริจาคเพื่อสาธารณกุศลช่วยทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ ดูแลผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสผู้พิการ เป็นต้น

3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หมายถึง ผู้เรียนที่ค้นคว้าหาความรู้จากการอ่าน ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ และผู้เรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้อื่นทั้งในและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

3.1 ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยการแสวงหาข่าวสาร หาข้อมูล หาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็นจินตนาการ ฯลฯ ที่บันทึกไว้ในเอกสารต่าง ๆ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นศิลา ใบลาน ป้ายโฆษณา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ โดยการอ่าน การดู การฟัง และการเขียน

3.2 ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้อื่นทั้งในและนอกสถานศึกษา หมายถึง ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาโดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง และมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมนั้นทั้งในและนอกสถานศึกษา

4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น หมายถึง ผู้เรียนที่มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

4.1 ผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิด หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและแก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.2 ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นสมรรถนะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีความสามารถในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ซึ่งได้มีการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรม ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐาน การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี หมายถึง ร้อยละของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลการทดสอบของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) (O-NET) มากกว่าขีดจำกัดล่างของค่าเฉลี่ยผลการทดสอบในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ทั้งนี้ด้าน สมศ.จะเป็นผู้ดำเนินการให้ตามโปรแกรมการคำนวณ และพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง สถานศึกษามีค่าร้อยละเฉลี่ยของผู้เรียนที่มี ผลการทดสอบระดับชาติในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับดีสูงขึ้นเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในปีที่ผ่านมาประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

5.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.2 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.3 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.4 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.5 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษาในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.6 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.7 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยีในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

5.8 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้

และนอกจากนี้ สุรพล พิมพ์สอน (2557) ได้กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านความดี คือ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

2. คุณลักษณะด้านความเก่ง คือ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ การคิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผู้เรียนมีทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

3. คุณลักษณะด้านการมีความสุข คือ ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

7.3 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2559) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีจำนวน 4 มาตรฐาน คือ

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน

1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

1.1.1 ความสามารถในการอ่าน เขียน การสื่อสาร และการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละระดับชั้น

1.1.2 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา

1.1.3 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

1.1.4 ความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตร

1.1.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการสอบวัดระดับชาติ

1.1.6 ความพร้อมในการศึกษาต่อ การฝึกงาน หรือการทำงาน

1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

1.2.1 มีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด โดยไม่ขัดกับกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีของสังคม

1.2.2 ความภูมิใจในท้องถิ่น และความเป็นไทย

1.2.3 ยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและความหลากหลาย

1.2.4 สุขภาวะทางร่างกาย และลักษณะจิตสังคม

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 การมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สถานศึกษากำหนดชัดเจน

2.2 การวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.2.1 การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนรอบด้าน ทุกกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

2.2.2 การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ

2.2.3 การวางแผนและการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

2.2.4 การวางแผนและจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

2.3 การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 การมีกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม

3.2 การจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น

3.3 การตรวจสอบและประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล

การใช้ระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และพลเมืองของโลกเพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตน และครอบครัว และเพื่อสร้างเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

การพัฒนามาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เทียบเคียง/ความเชื่อมโยงของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาให้มีความเชื่อมโยง สอดคล้องกันดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเทียบเคียง/ความเชื่อมโยงของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

การเทียบเคียง/ความเชื่อมโยงของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา	
มาตรฐานการศึกษาชาติ	**มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2559 กระทรวงศึกษาธิการ (ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน)**
มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก	มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน 1. 1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน 1) ความสามารถในการอ่านการเขียน การสื่อสารและการคิดคำนวณตามเกณฑ์ของแต่ละดับชั้น 2) ความสามารถในการวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา 3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) ความก้าวหน้าทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการจากผลการสอบวัดระดับชาติ 6) ความพร้อมในการศึกษาต่อการฝึกงานหรือการทำงาน
มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา	1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 1) การมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนดโดยไม่ขัดกับกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีของสังคม 2) ความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย 3) การยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและหลากหลาย 4) สุขภาวะทางร่างกายและลักษณะจิตสังคม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การเทียบเคียง / ความเชื่อมโยงของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา	
มาตรฐาน การศึกษาชาติ	**มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2559 กระทรวงศึกษาธิการ (ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน)**
มาตรฐานที่ 3 แนวทางการสร้างสังคม แห่งการเรียนรู้/ สังคมแห่งความรู้	มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา 2.1 การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนรอบด้าน ทุกกลุ่มเป้าหมายและดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม 2. 2 การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ 2.3 การวางแผนการบริหารและการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ 2.4 การวางแผนและจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ 3. การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการร่วมรับผิดรับชอบต่อผลการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน 4. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 1. การมีกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม 2. การจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น 3. การตรวจสอบและประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ มาตรฐานที่ 4 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลการใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมาย หรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตร โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

7.4 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กล่าวไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่า การจัดการศึกษาบางประเภทสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทาง การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัย สามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยให้มีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนด ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

และตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551 มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้ 1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา 2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น 3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง

สถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการอาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียนร่วม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระการพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพ หรือการบริการอื่นใด ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเป็นการจัดการจัดการศึกษาให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มีสถานศึกษาเฉพาะที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาโดยนำหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานมาปรับให้เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลโดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยภายในประเทศ

เมธาสิทธิ์ ธัญรัตนศรีสกุล (2560) ได้วิจัยเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: แนวทางปฏิบัติสำหรับครู พบว่า 1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมวิชาชีพ มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้เพื่อการเรียนรู้ต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครูแต่ละคนจะถูกนำมาจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ผ่านการอภิปรายสะท้อนคิดตามหลักวิชาการ และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่ได้ตามมาคือครูมีความรู้ในเนื้อหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดประเมินผล ทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) แนวทางปฏิบัติสำหรับครูที่ต้องการสร้างความร่วมมือในการพัฒนานักเรียนผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การตั้งเป้าหมายแบบ SMART ได้แก่ เป็นเป้าหมายที่เจาะจง (specific: S) สามารถวัดได้ (measurable: M) สามารถทำได้จริง (attainable: A) มุ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (result-oriented) และมีกรอบเวลาที่ชัดเจน (time bound: T) และกระบวนการสอนงานแบบพี่เลี้ยง 3) องค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพสำหรับครูมีจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 3.1) ชุมชนกัลยาณมิตร 3.2) การมีวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน 3.3) การมีภาวะผู้นำ 3.4) การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ และ 3.5) การมีพื้นที่ปฏิบัติงานร่วมกันและ 4) เป้าหมายหลักที่สำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูคือการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ที่พัฒนาขึ้น เรียกว่า POARE Model ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือ อาจารย์เตรียมความพร้อม (P) นักศึกษาทราบทิศทางในการเรียน (O) นักศึกษาเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (A) อาจารย์ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (R) และ ประเมินผลการเรียนรู้รอบด้าน (E) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (75/75) 2) เมื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยพฤติกรรมเชิงรุกของนักศึกษากลุ่มทดลองที่อาจารย์จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่อาจารย์จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบปกติ และนักศึกษาที่ได้รับการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ระดับดี

วิศินี รุ่งเรือง (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ส่งเสริมศิลปะการสอนของครู พบว่า 1) ศิลปะการสอนของครู มี 3 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการจัดการชั้นเรียน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และความสามารถในการวัดและประเมินผลผู้เรียน และมีแนวทางการส่งเสริมศิลปะการสอนของครูโดยการเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยกระบวนการของการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ คือ ความเป็นมา หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผลและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ โดยการจัดกิจกรรมดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างการยอมรับร่วมกัน ระยะที่ 2 การสร้างความรู้สู่การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และระยะที่ 3 ปฏิบัติการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อศิลปะการสอน มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหาและตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นที่ 2 การออกแบบและพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ขั้นที่ 3 การสอนและสังเกตการณ์สอนร่วมกัน ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลและปรับปรุงร่วมกัน และขั้นที่ 5 การขยายผลการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการพัฒนาครู พบว่า ครูมีพัฒนาการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ การสอนหลังการพัฒนาสูงขึ้นจากก่อนการพัฒนา โดยรวมร้อยละ 71.58 มีศิลปะการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการสังเคราะห์ศิลปะการสอนของครู พบว่า ครูมีศิลปะในการเสริมแรงทางบวก การสร้างปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารกับผู้เรียน การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสืบเสาะ การสร้างความสนใจผ่านการทดลอง การใช้เกมในการเรียนรู้ การจัดกลุ่ม การใช้เทคนิค Snowball การใช้เทคนิค Brian Gym การใช้สื่อใกล้ตัว และการใช้สื่อที่ทันสมัยในการจัดการเรียนรู้ 4) ผู้เกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบมีความเห็นว่า รูปแบบช่วยพัฒนาศิลปะการสอนของครูที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้นและครูเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน และรูปแบบมีการปรับปรุงเกี่ยวกับระยะเวลาในการพัฒนาในการให้ความรู้เรื่องศิลปะการสอนแก่ครู และในขั้นการออกแบบ และพัฒนาบทเรียนร่วมกันมากขึ้น และปรับปรุงการจัดกลุ่ม PLC โดยการแบ่งครูตามระดับชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน เพื่อให้มีบริบทของปัญหาในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใกล้เคียงกัน

พัทริกา โพธิ พูนชัย ยาวิราช และ สุวดี อุปปินใจ (2563) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนเชียงรายปัญญานุกูล จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยที่มีผลในระดับมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวม พบว่า 4.1) ด้านการวางแผน ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้ชัดเจน 4.2) ด้านการปฏิบัติตามแผน ควรมีการดำเนินกิจกรรมด้วยเทคนิควิธีการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ร่วมกิจกรรม 4.3) ด้านการตรวจสอบ ควรมีการทบทวนวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันของชุมชน

แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการกำหนดวิธีการและประเด็นที่จะตรวจสอบให้ชัดเจน 4.4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเสนอวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพทุกครั้ง

มยุรี เจริญศิริ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า 1.รูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีชื่อว่า“AECAD Model” ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ และกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 Analysis ศึกษาวิเคราะห์ ขั้นที่ 2 Empower สร้างความตระหนัก ขั้นที่ 4 Collaboration สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้ 3.1) Set Goal กำหนดประเด็น 3.2) Plan วางแผน 3.3) Implement ดำเนินการ 3.4) Reflect สะท้อนผล ขั้นที่ 4 Applying นำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ขั้นที่ 5 Dissemination การเผยแพร่เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้ 2.ประสิทธิผลของรูปแบบ พบว่า 1) สมรรถนะของครูด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการศึกษารู้อยู่ในระดับมาก 2) พัฒนาการสมรรถนะของครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 3) พัฒนาการสมรรถนะของครูด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 4) พัฒนาการของครูด้านคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 5) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก 6) พัฒนาการความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก 3.ผลการขยายผลรูปแบบพบว่า 1) สมรรถนะของครูด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการศึกษารู้อยู่ในระดับและเห็นว่ารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษามีความเหมาะสม 2) สมรรถนะของครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 3) สมรรถนะของครูด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก 4) พัฒนาการของครูด้านคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก 5) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก 6) พัฒนาการความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

บำรุง ป้องนาทราย (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญตามแนวปฏิบัติสู่ผลสัมฤทธิ์ขั้นสูง (High Impact Practices) โรงเรียนหนองโนประชาสรรค์ พบว่า 1) ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการพัฒนาชุมชนหางการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 3) ครูมีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ด้านความสามารถในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู 4) ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

ชัยรัตน์ เจริญสุข (2564) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา พบว่าค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) ที่มีคะแนนสูงสุดได้แก่ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน (PNImodified) = 0.51 รองลงมาคือด้านวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกันด้านร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ และ ด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคม (PNImodified) = 0.49 ส่วนด้านการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) = 0.48 สำหรับด้านการส่งเสริมสนับสนุน ด้านภาวะผู้นำ ด้านชุมชนกัลยาณมิตรและด้านการติดตามผลและสะท้อนผลมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) = 0.47 2. รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาประกอบไปด้วยประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ 67 ประเด็นได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างสนับสนุนชุมชน 8 ประเด็น 2) ด้านวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน 10 ประเด็น 3) ด้านร่วมมือร่วมแรงร่วมใจประกอบด้วย 8 ประเด็น 4) ด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคม 3 ประเด็น 5) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาวิชาชีพ 8 ประเด็น 6) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนด้านภาวะผู้นำ 12ประเด็น 7) ด้านชุมชนกัลยาณมิตร 8 ประเด็นและ8) ด้านการติดตามผลและสะท้อนผล 10 ประเด็น 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาผลการวิจัยพบว่า 3.1 ผลการประเมินผลการขับเคลื่อนรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู ภาพรวมการปฏิบัติของคณะครูอยู่ในระดับมากที่สุด 3.2 ผลการประเมินการสะท้อนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาคณะครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 3.3 สมรรถนะประจำสายงานหลังใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3.4 ความพึงพอใจของคณะผู้บริหารที่มีต่อครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียน

หนองบัวแดงวิทยา อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บอนเวลและไอสัน (Bonwell, C. C., & Eison, J. A. 1991) ได้ศึกษา การเรียนรู้เชิงรุก : การสร้างความตื่นเต้นในห้องเรียน รายงานการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ ASHE-ERIC, Washington พบว่า ระดับการเรียนของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันมีแง่มุมต่าง ๆ ในหลักสูตร เช่น ความจำเป็นในการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาในด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และการแก้ปัญหาด้วยเหตุนี้ เมื่อจัดทำโปรแกรมการศึกษา การใช้ระเบียบวิธีต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนอย่างกระตือรือร้น สามารถช่วยได้มาก ข้อเสนอของกลุ่มและบทบาทที่แสดงอยู่บนพื้นฐานของหลักการของวิธีการเชิงรุก ซึ่งนักเรียนมีบทบาทอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนรู้ของตน ส่งเสริมรูปแบบที่กระตุ้นให้เขา/เธอไตร่ตรอง วิเคราะห์ หาข้อสรุป ฯลฯ แสวงหาการมีส่วนร่วมและความมุ่งมั่นที่จะทำให้กระบวนการนี้มีรูปแบบมากขึ้น งานนี้แสดงผลที่ได้รับหลังจากการประยุกต์ใช้วิธีการนี้ในการบรรยายของวิชาจาก 1st, 2nd และ 3rd Degree in Industrial Design and Product Development Engineering ที่ University of Zaragoza ด้วยการพัฒนากิจกรรมเหล่านี้ ได้บรรลุจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้ การตรวจจับปัญหาการเรียนรู้ของนายกเทศมนตรีสำหรับนักเรียน การนำการเชื่อมโยงระหว่างการมีส่วนร่วมของเนื้อหาของวิชาภายใต้การศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพต่อไปของนักเรียน พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ส่งเสริมความตระหนักในคุณภาพภายในงาน พัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงนี้แม้ว่าจะต้องการการมีส่วนร่วมในระดับที่สำคัญ ทั้งโดยนักเรียนและครู ล้วนเป็นประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่า

ทอมป์สัน และคณะ (Thompson, S. C. et al. 2004) ได้ศึกษา ชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ภาวะผู้นำ และการเรียนรู้ของนักเรียน งานวิจัยระดับกลาง พบว่า ชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพได้กลายเป็นหนึ่งในแนวคิดด้านการศึกษาที่มีคนพูดถึงมากที่สุดในปัจจุบัน โรงเรียน K-12 หลายแห่งกำลังทำงานเพื่อเป็นชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพโดยหวังว่าการเรียนรู้ของนักเรียนจะดีขึ้น เมื่อผู้ใหญ่มุ่งมั่นที่จะพูดคุยร่วมกันเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ จากนั้นจึงดำเนินการที่จะปรับปรุงการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นักวิจัยในการศึกษานี้เชื่อว่าโรงเรียนต้องเข้าใจและฝึกฝน 5 สาขาวิชาขององค์กรการเรียนรู้ให้เป็นชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพอย่างแท้จริง และความเป็นผู้นำมีบทบาทสำคัญในความสามารถของโรงเรียนในการเป็นชุมชนการเรียนรู้แบบมืออาชีพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน คำถามที่สำรวจในการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 6 แห่ง ในเมือง 3 แห่ง และชานเมือง 3 แห่ง ได้แก่ 1) ชุมชนการเรียนรู้แบบมืออาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างไร

2) อาจารย์ใหญ่ประเภทใดที่สร้างชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพในโรงเรียนของตน 3) ผู้นำดังกล่าวมีความเชื่อและทัศนคติอย่างไร 4) ครูมองว่าโรงเรียนของตนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างมืออาชีพหรือไม่ และ 5) มีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ภาวะผู้นำ และการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่

เฟกเกอร์และอารูดา (Feger, S., & Arruda, E. 2008) ได้ศึกษาชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ ธีมหลักจากวรรณกรรม. พรอวิเดนซ์ โรดไอแลนด์: The Education Alliance มหาวิทยาลัยบราวน์ พบว่า ในบทความนี้จะเริ่มด้วยการอภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนาและความยั่งยืนของชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ เสนอว่า PLC สามารถเป็นรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาวิชาชีพนี้สามารถอำนวยความสะดวกโดยอาจารย์ใหญ่ รวมถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่จำเป็นสำหรับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพด้วย ที่ฝังอยู่ในการอภิปรายคือบทบาทของหลักการในการอำนวยความสะดวกแก่ PLC และอำนวยความสะดวกในวัฒนธรรมเชิงบวก

โฮร์ด (Hord, S. M. 2008) ได้ศึกษา วิวัฒนาการของชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ : แนวคิดปฏิวัติขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของวิทยาลัยโดยเจตนา วารสาร การพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้คนทั่วไปทุกที่ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าจุดประสงค์ของโรงเรียนคือ "การเรียนรู้ของนักเรียน" นอกจากนี้โดยทั่วไปแล้วผู้คนต่างเห็นพ้องกันว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่กำหนดว่านักเรียนเรียนรู้ได้ดีหรือไม่คือ "คุณภาพการสอน" คุณภาพการสอนดีขึ้นผ่าน "การเรียนรู้อย่างมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง" ทุกวันนี้ บริบทที่มีแนวโน้มดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้อย่างมืออาชีพอย่างต่อเนื่องคือชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ คำสามคำนี้อธิบายแนวคิด: ผู้เชี่ยวชาญมารวมกันเป็นกลุ่ม - ชุมชน - เพื่อเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่คณาจารย์พบปะกันเป็นประจำหรือเป็นกลุ่มมาทำงานร่วมกัน เป็นวิธีการจัดบุคลากรทางการศึกษาให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระดับวิทยาลัยอย่างมีจุดมุ่งหมาย ทำหน้าที่ส่งเสริมการสอนที่มีคุณภาพและสนับสนุนวัตถุประสงค์ของโรงเรียน นั่นคือการเรียนรู้ของนักเรียนคุณภาพสูง ในบทความนี้ ผู้เขียนตรวจสอบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ เพื่อเป็นโครงสร้างในการปรับปรุงโรงเรียน